

Maskuliinisen identiteetin rakentuminen
Karl Ove Knausgårdin omaelämäkerrassa

Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Sami Seppänen
Pro Gradu -tutkielma
Syksy 2013

Tiivistelmä

Maskuliinisen identiteetin rakentuminen Karl Ove Knausgårdin omaelämäkerrassa

Sami Seppänen

Sosiaalityö

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Kotiranta Tuija

Syksy 2013

56 sivua

Avainsanat: maskuliinisuus, hegemoninen maskuliinisuus, identiteetti, narratiivisuus

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee maskuliinisen identiteetin luomisen prosessia. Aineistona on norjalaisen kirjailijan, Karl Ove Knausgårdin omaelämäkerran kaksi ensimmäistä suomennettua osaa. Käsittelen aineiston kautta hegemonisten ja alistettujen maskuliinisuuksien rakentumisen dynamiikkaa mieheyden, isyyden, kirjailijan-ammatin ja puolisona olemisen näkökulmista. Olen jakanut maskuliinisuuden representaatiot aineiston esittelyssä neljään hallitsevaan eri teemaan sen mukaisesti, miten ne ovat aineistossa tihtyneet erilaisiksi identiteetikertomuksiksi. Nämä teemat ovat kasvutarina isän varjosta kirjailijaksi, löytöretki omaan isyyteen, hegemonisen maskuliinisuuden rajankäyntiä ja parisuhde yhtenä miehuuden näyttämöistä.

Tutkimusmenetelmäni on narratiivinen ja tutkielman teoreettisena viitekehyksenä on narratiivinen identiteetti. Sen mukaisesti näen identiteetin kulttuurin mukana muuttavana prosessina ja maskuliinisuuden tämän prosessin osana, yhtenä identiteetin ulottuvuutena johon tutkielmassani keskityn. Keskeiselle sijalle aineiston ollessa tekstuaalisessa muodossa nousee elämisen ja tekstin välinen suhde. Kertomus on kertojan ja lukijan välissä. Yhdistän kertomuksen kolmea näkökulmaa, kirjoittamista, tekstiä ja lukemista yhdeksi teoriaksi. Analysoin aineistoa ja teen siitä tulkintoja tästä viitekehystä.

Pro gradu -tutkielman tutkimusote on laadullinen ja tavoittelen sillä ymmärrystä maskuliinisen hegemonian miehuutta rakentavista ja toisaalta sen miehisyysmoninaisuutta rajaavista tekijöistä. Miehisyysmoninaisuus edistää selviytymistä postmodernissa maailmassa joten myös selviytymisstrategiat ovat kiinnostukseni kohteena aineistoa analysoitaessa. Tutkimustulokset puoltavat kirjoittamisen ja puhumisen merkitystä identiteetin rakennustyössä. Itsensä näkyväksi tekeminen tätä kautta näyttäytyy mahdollisuutena rakentaa moninaista miehuutta.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 MASKULIINISUUKSIEN SOSIAALINEN RAKENTUMINEN	3
2.1 Maskuliininen identiteetti	4
2.2 Hegemonisen maskuliinisuuden teoria	5
2.3 Kriittinen miestutkimus.....	7
2.4 Identiteetti käsitteenä	8
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, MENETELMÄT JA AINEISTON HANKINTA.....	10
3.1 Aineisto	10
3.2 Omaelämäkerta aineistona	11
3.3 Narratiivisuus ja narratiivinen analyysi	12
3.4 Aineiston analyysi.....	14
3.5 Tutkimuskysymykset	15
3.6 Tutkimuksen luotettavuus	15
4 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA	18
5 MASKULIINISEN IDENTITEETIN REPRESENTAATIO ERI TILANTEISSA.....	21
5.1 Kasvutarina isän varjosta kirjailijaksi	21
5.2 Löytöretki omaan isyyteen.....	31
5.3 Hegemonisen maskuliinisuuden rajankäyntiä.....	37
5.4 Parisuhde yhtenä miehuuden näyttämöistä	42
6 LOPUKSI: JATKUVAN MASKULIINISEN IDENTITEETIN LUOMISEN PAKKO	51
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin maskuliinisen identiteetin kehittymistä narratiivisena prosessina miehen elämänsä aikana. Aineistona toimii norjalaisen kirjailijan Karl Ove Knausgårdin kirjoittama omaelämäkerta. Kirjailijan taustalla on oma vaikea isäsuhde. Tutkielma käsittelee maskuliinisuuden rakentumista ja dynamiikkaa miehenä, isänä, kirjailijana ja puolisona olemisen näkökulmasta. Tarkemmin rajattuna tutkimuksen kohteena ovat maskuliinisuudesta puhumisen tavat eli puhe, jossa näkökulmana on miehenä olemisen näkökulma. Liitän tämän näkökulman hegemonisen maskuliinisuuden käsitteeseen ja analysoin maskuliinisen identiteetin rakentumista miehisestä näkökulmasta. Tutkimuskohde käyttää kieltä, jolla maskuliinisuutta luodaan ja hahmotetaan ja näin toimiessaan kieli tekee erilaisia puhetapoja käyttämällä maskuliinista identiteettiä näkyväksi. Erityisenä mielenkiinnon kohteena tässä pro gradu -tutkielmassa on se, millä tavalla vaikeasta isäsuhteesta lähtöisin oleva isä rakentaa maskuliinista identiteettiään, siihen liittyvää vastuutaan ja velvollisuuksiaan suhteessa lapsiin. Tarkoitukseni on siis mieheyden rakentumisen lisäksi myös selvittää, minkälaista isyyttä päähenkilö rakentaa omaelämäkerrassaan.

Tutkimusasetelmaa lähestyn ensiksi niiden mieheyden kokemusten kautta, joita tutkittava tuo esiin omaelämäkerran ensimmäisessä osassa lapsuudestaan ja nuoruudestaan. Tutkin sitä miten nämä kokemukset vaikuttavat hänen elämänsä aikana. Näin pääsen havainnoimaan sitä merkityksenantoa, jota omaan miehisyyteen liittyy. Omaelämäkerran toisessa osassa Karl Ove Knausgård kirjoittaa ajasta jolloin hänen omat isyyden kokemukset aktivoituvat ja liittyvät uusien merkitysten muotoutumisen prosessiin. Tarkastelen niitä kokemuksia ja merkityksiä, joita isänsä alkoholismista kärsinyt mies antaa elämänsä tapahtumakuluille elämänvaiheessaan, jossa hän on itse perustanut perheen ja siihen syntyneiden lapsien kautta myös uuden sukupolven.

Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä on narratiivisuus. Narratiivisen ajatuksen mukaisesti ajattelen, että ihmiset rakentavat elämänsä kokemuksiansa ja niille antamiensa merkitysten kautta tietoa heitä ympäröivästä todellisuudesta. Samalla he rakentavat tämän tiedon ja omien sisäisten tarinoidensa vuorovaikutuksessa omaa identiteettiään. Merkityksenannon, elämänsäkokemusten ja identiteetin vuorovaikutuksen paikkana toimivat kertomukset. Ihmisen identiteetti rakentuu kertomuksessa ja samalla kun ihminen kertoo tarinaansa, hän myös elää tarinaansa.

Tutkimukseni aineisto koostuu omaelämäkerran muotoon konstruoidusta tarinasta, josta analysoin sen maskuliinista identiteettiä rakentavia osia. Karl Ove Knausgårdin omaelämäkerta aineistona

haastoi minua lähtemään tutkimusongelmaa kohti aineistolähtöisestä näkökulmasta. Olen tämän ajatukseni mukaan tavoittanut tutkimustehtävän kannalta olennaista tietoa menetelmällä, jossa aineiston käsittelyssä määräävässä asemassa ovat enemmänkin teemat kuin tarkat kysymykset.

Tutkielma käsittelee maskuliinisen subjektin asemaa suhteessa maskuliiniseen hegemoniaan. Tarkastelussa on se, miten maskuliinisuudet näkyvät omassa isyydessä, parisuhteessa, työssä ja muussa elämässä. Myös isyydestä suoriutumisen ratkaisut ja selviytyminen sekä se, mistä ne koostuvat, ovat tutkimuksen fokuksessa.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan on noussut ammatillisesta kokemuksestani. Olen usein pohtinut päihdeongelmia isä-poikasuhteissa. Työssäni päihdehuollon perheterapeuttina sekä yksityisenä psykoterapian palveluntuottajana olen usein herkistynyt tämän ilmiön luonteelle ja sitä kautta nämä kokemukseni ovat tämän tutkielman teossa hyödynnettävää materiaalia. Kohtaan usein isän ja pojan suhteeseen sijoittuvaa isän alkoholismien hiljaista artikuloimatonta tunnetason tietoa. Tätä puhumattomaksi jäävää, mutta kuitenkin elämään ja vuorovaikutukseen suuresti vaikuttavaa tunnetason jännitteisyyttä monet muutkin tuntemani ammattilaiset kohtaavat työssään. Tämä puhumattomuus ei asetu pelkästään isän ja pojan välille, vaan myös koko perheen tasolle päihdeongelman vaikutusten mitätöimisen ja kieltämisen kautta. Ongelmaan voi olla vahvakin tunnesuhde, sen negatiiviset vaikutukset ovat läsnä kaikille perheenjäsenille, mutta niistä ei pystytä yhdessä puhumaan.

Tässä pro gradu –tutkielmassani tarkastelen päähenkilölle vuosikymmenien ajoilta kertyneitä kokemuksia. Ne ovat vaikeasti lähestyttävää, sillä kun tunteille ei ole sanoja, on ne luotava. Lisäksi tunteita ja niistä puhumista on myös opittu väistämään peläten jopa jonkin rikkoutuvan peruuttamattomasti. Tähän ei ole opetellut pelkästään juova perheenjäsen, muutkin ovat alkaneet käyttäytyä saman ongelmasta puhumisen pelon kautta. Monet muut tunteet ja ajatukset kulkevat pahimmillaan pelon kautta. Tässä pelon ilmapiirissä eläminen siirtyy helposti urilleen lukkiutuneen vuorovaikutuksen omaksumisen ja vääristyneen tunnemaailman kautta seuraavalle sukupolvelle. Silloin se on luonteeltaan siis ylisukupolvista. Tutkittaessa päihdeongelmien ylisukupolvisuutta, olisi oma kokemus tästä ilmapiiristä ja aihepiiristä etu Maritta Itäpuiston (2001, 13) mukaan. Silloin voisni paremmin tavoittaa niitä merkityksiä, kokemuksia ja tunteita, joita ongelmajuoimiseen liittyy.

Noudatan tutkielman aineistossa kertojan, tekijän ja päähenkilön kohdalla selkeyden vuoksi logiikkaa, joka myötäilee omaelämäkerronnallisen narratologian ajatusta näiden välisestä suhteesta. Koska kertoja on tekijään ja päähenkilöön yhteydessä ollen jopa identtinen näiden kanssa, käytän sukunimeä Knausgård viitatessani henkilöön tekijänä, Karl Ovea viitatessani häneen kertojana ja Karl Ove Knausgårdia viitatessani päähenkilöön. (vrt. Kosonen 2009, 284–285.)

2 MASKULIINISUUKSIEN SOSIAALINEN RAKENTUMINEN

Judith Butler (2006, 54–56) kyseenalaistaa pitkään vakioituneena eläneitä käsityksiä biologisen ja sosiaalisen sukupuolen suhteesta. Hänen mielestään biologisen ja sosiaalisen sukupuolen erottaminen toisistaan niin, että biologinen sukupuoli edeltäisi sosiaalista sukupuolta, palvelee väitettä siitä, että sosiaalinen sukupuoli on kulttuurisesti rakennettu. Sukupuolen biologisesta jakamisesta ei seuraa automaattisesti kaksijakoista sosiaalisten sukupuolten järjestelmää. Sosiaalista sukupuolta vapaasti teoretisoimalla saadaan johtopäätös siitä, että sosiaalinen maskuliininen voi olla myös biologisen naisen kehossa kulttuurisesti rakentuneena, sillä biologinenkin sukupuoli on sukupuolitettu kategoriaansa sosiaalisesti. Tällöin se on keinotekoinen diskursiivisen tuotannon tulos. Butlerin mukaan ”sosiaalinen sukupuoli on myös se diskursiivis-kulttuurinen välineistö, jolla sukupuolitettu luonto tai luonnollinen biologinen sukupuoli tuotetaan ja vakiinnutetaan esidiskursiiviseksi, kulttuuria edeltäväksi, poliittisesti neutraaliksi pinnaksi, jonka päällä kulttuuri toimii.” Esidiskursiivinen on kulttuurisen rakentamisen tulostaja sitä määrää sosiaalinen sukupuoli. Judith Butler kysyy miten sosiaalisen sukupuolen voisi muotoilla uudelleen niin, että myös esidiskursiiviset biologisen sukupuolen ja diskursiivisen tuotannon kätkemisen valtasuhteet otettaisiin siinä huomioon.

Sukupuolen olemassaolo on siis sosiaalisen sukupuolen rakentuneisuuden varassa. Rakentuneisuus taas filosofisena kysymyksenä sijaitsee yksilön vapaan tahdon ja yhteiskunnallisen determinismin välillä. Vaikka sukupuolen ajatellaan yleisesti määrittyvän universaalisti, Butler rakentaa sukupuolierot sosiaalisissa käytännöissä toistuvista kielellisistä toiminnoista. Sosiaalisen sukupuolen kulttuurissa olevat diskursiivisuuden rajat muodostuvat odotuksista ja oletuksista. Sukupuoli tulisi näin pelkän staattisen tilan sijaan nähdä erilaisissa yhteiskunnallisissa valtasuhteissa toistuvina tekoina. Jatkuva toisto pitää yllä käsitystä sukupuolesta. Sen rakentuneisuuden leimaama luonne antaa kuitenkin mahdollisuuden poiketa totutuista esityksistä muodostaen uutta käsitystä kenties rajoja rikoenkin. (Butler 2006, 56–58.)

Judith Butler (2011, 1–3) käynnistää artikkelissaan keskustelua siitä, onko sukupuolesta ollut loppujen lopuksi hyötyä tutkimukselle, ja jos on ollut, niin mitä. Judith Butler perustelee väitteitä sukupuolen kyvystä antaa tutkimuksen kautta myös vastauksia pelkän kysymyksenasettelun sijaan. Hänen perustelussaan sukupuolta tuotetaan jatkuvasti ihmisten välisissä suhteissa ja näin ollen sitä ei voi pitää itseisarvona. Sukupuolta ei voi ymmärtää ontologisesti, etsien vastausta siihen mikä sen olemus sellaisenaan on. Sen sijaan sukupuolta pitää ymmärtää kontekstissaan, jossa sitä tuotetaan.

Sukupuolta tuotetaan uudelleen ajan kuluessa ja tämä jatkuva tuottaminen ja organisoiminen on ymmärrettävä osaksi vallan käyttöä.

2.1 Maskuliininen identiteetti

Maskuliinisuuden käsitettä ei voi käyttää ongelmattomasti, koska sillä on monia käyttötapoja riippuen sen käyttöyhteydestä. Merkitykset vaihtelevat arkikielestä sosiaalitieteiden diskursseihin. Connell (1987) kritisoi sukupuolirooliteoriaa, joka esittää sukupuolen dikotomiana, miehen ja naisen roolina. Maskuliinisuus ja feminiinisyys määrittävät toistensa vastakohtina. Vaikka yksilön toimijuuden ja sosiaalisen rakenteen suhde on sen lähtökohta, se ei voi olla sosiaalinen teoria. Sukupuolirooliteoria selittää rakenteen biologisella sukupuolen kategorialla. (Connell 1987, 50.)

Maskuliinisuuden teoriassa maskuliinisuus esitetään ensin feministisyyden kanssa vastakohtana ja tämän jälkeen sijoitetaan sitten nämä vastinparit jatkumolle. Sen eri päädyissä molemmat ovat omissa puhtaissa ilmentymisissään ja niitä yhdistää heteroseksuaalinen halu. Suurin osa yksilöistä sijoittuu ääripäiden väliin ja heissä yhdistyvät feministisyys ja maskuliinisuus omissa mittasuhteissaan. Mieheen kohdistuu kulttuurillisia ja sosiaalisia odotuksia ”tosimieheydestä” joka tarkoittaa maskuliinisen osuuden olevan feminiinisyttä selvästi suurempi. Maskuliinisuus on täten ensimmäisen määritelmän mukaan persoonallisuutta ja ruumiillisia piirteitä joita representoidaan myös esinemaailman ja erilaisten ilmiöiden kautta symbolisesti. Tällä lailla tuotetun maskuliinisuuden olemus on maskuliinisissa subjektipositioissa, joita sijaitsee jatkumon maskuliinisessa päässä jossa subjektipositiot sisältävät jonkin verran myös feminiinisiä ainesosia. (Jokinen 2003, 7–9.) Samoissa paikoissa voi olla monia maskuliinisuuksia. Yhteiskunnat, instituutiot, työpaikat ja muut ryhmät koostuvat nykyajattelun mukaan maskuliinisuuksista monikossa, entisten esimerkiksi 1970-luvun miehen rooli-ajatteluiden sijaan (Connell 2009, 106–107.)

Maskuliininen identiteetti tarkoittaa tässä tutkielmassa sitä läpi elämän toistuvaa diskursiivista prosessia, jossa päähenkilö rakentaa identiteetistään kertomuksellista kokonaisuutta ja jossa maskuliinisuus on yksi identiteetin rakennusaine. Diskursiivisuudella tarkoitan sosiaalisissa käytännöissä vakiintuvia ja säännönmukaisiksi muotoutuvia merkitysten systeemejä. Esitämme itseämme erilaisissa tilanteissa toisenlaisiksi kuin toisissa ja näissä *tilanteisissa* subjektipositioissa muotoutuu subjektiviteettimme. Subjektiviteetti on siis kaikkien näiden erilaisten diskursiivisten subjektipositioiden summa. Subjektiviteetti on jakautunut moneksi, koska olemme monenlaisissa suhteissa toisiin ihmisiimme. Tämä pirstaloituneisuus saa kuitenkin yhtenäisemmän luonteen kokemuksessamme.

Länsimaisessa kulttuurissa olemme tuskin koskaan samassa tilanteessa näiden useiden minuuksemme kanssa. Subjektiviteetin ja identiteetin välistä eroa kuvastaa se, että ne eivät ole aivan erillisiä toisistaan, mutta muodoltaan ne ovat hieman erilaisia. Identiteetti esimerkiksi artikuloituna tarinana pohtii minuutta ja sen muuttumista siinä missä subjektiviteetti on pohjana toiminnalle ja toimii kokemukselliseen minään varmuutta tuovana minuutena. (Ronkainen 1999, 74.)

Rakennamme ja siis kerromme minuuttamme käyttäen identiteetin metamuotona kuvitelmaa minästämme. Jatkuvuus on identiteetin kannalta ratkaisevan tärkeä käsite. Jatkuvuutta muodostuu silloin, kun toistamme jotain subjektipositiota niin, että se liittyy perustavanlaatuisesti minäkertomukseemme, siihen tarinaan jota kerromme itsellemme itsestämme. Jatkuvuus ei ole sama asia kuin pysyvyys, sillä jatkuvuus on auki muutokselle. (Ronkainen 1999, 31–37.)

2.2 Hegemonisen maskuliinisuuden teoria

Raewyn Connell nimittää kulloinkin kussakin ajassa suosituimmassa asemassa olevaa ja ihannoitua maskuliinisuutta hegemoniseksi maskuliinisuudeksi. Feminiinisyyksien ja maskuliinisuuksien järjestäytyminen yhteiskunnan tasolla on suoraan verrannollinen siihen, miten ne näyttävät myös instituutioiden ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Connell 1987, 183.) Kuten sukupuolikin, myös maskuliinisuus on sosiaalisesti tuotetun prosessin tulosta ja se on sidoksissa aina myös aikaan ja paikkaan (Jokinen 2003, 14). Hegemoninen maskuliinisuus on tuotettu suhteessa naisiin ja alistettuihin maskuliinisuuksiin (Connell 1987, 186). Hegemoninen maskuliinisuus tarjoaa miehille etuja ja sukupuoleen perustuvia oikeuksia, jotka parantavat heidän asemaansa suhteessa naisiin. Silti myös osa naisista tukee hegemoniaa ja sillä on siten tukijoita. Alisteisia ja marginalisoituja maskuliinisuuksia ovat muun muassa etniset vähemmistöt, syrjäytyneet miehet ja vammaiset. (Jokinen 2010, 132–133.)

Miesyksilön subjektiviteetti rakentuu elämän eri tilanteissa yksilön maskuliinisiin subjektipositioihin asettumisen kautta. Ongelmaa näissä maskuliinisuuksissa tuottaa suhde feminiinisyteen. Kun raja tässä diskursiivisessa määrittämisteossa on jatkuvan normittamisen ja vartioinnin kohteena, syntyy pakottavia ideaaleja ja maskuliinisuuden määreitä, joita kohden miessukupuolisen on kuljettava saadakseen arvostusta miehenä. Tässä tullaan maskuliinisuuden määritelmän eteen, jonka mukaan miehuus ansaitaan tämän ideaaliin pyrkimisen kautta eikä syntyminen biologiseksi mieheksi ole vasta kuin tämän prosessin alku. Väkivalta, riskien ottaminen ja muu enemmän miehiseen

käyttäytymiseen liittyvä mieskunnan esittäminen voidaan nähdä tämän teoretisoinnin kautta maskuliinisuuden pönkittämiseksi. Kriittinen miestutkimus hakee vastauksia siihen, mitä mies loppujen lopuksi hyötyy tällaisen maskuliinisuuden saavuttamisesta ja sitä voiko hän myös menettää siinä jotain. (Jokinen 2003, 10–11.)

Miehiä kategorisoidaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen kategoriaan. Sinne eivät kuitenkaan kategorisoidu kaikki miehet kuten sukupuolentutkimus on osoittanut. Tematisoin tässä pro gradu -tutkielmassani miehisen sukupuolen ja yhdistän sen lisäksi identiteettiin. Maskuliinisuus elää muutoksessa ja identiteetin sinänsä voi katsoa olevan jatkuvassa uudelleen konstruoinnin tilassa, joten olen tutkimisissä tarkkaa paikallaan pysyvää määritelmää vailla olevien käsitteiden kanssa. (Suominen 2012, 36.)

Miestutkimus on tästä liikkeestään huolimatta miehiin ja maskuliinisuuksiin keskittynyt alue sukupuolentutkimuksesta. Miehen eikä varsinkaan maskuliinisuuden määrittelemine ole helppoa. Länsimaisessa kulttuurissa maskuliinisenä on pidetty rationaalisuutta, kilpailukykyä, fyysistä voimaa, väkivaltaa ja toiminnallisuutena ilmenevää aktiivisuutta. (Jokinen 2003, 8; Jokinen 2010, 128–129.) Yhdessä toteutuessaan nämä miehisen ideaalin huipentumat ovat ymmärrettävän vaikeita saavuttaa, ne edustavat maskuliinisuuden ideaalia, arvostetuinta tapaa olla mies. 1980-luvun puolivälissä hegemoninen maskuliinisuus ymmärrettiin toimintatapana, jolla miesten dominoivaa asemaa suhteessa naisiin pidettiin yllä. Hegemoninen maskuliinisuus erotettiin muista maskuliinisuuksista ja vain vähemmistö oikeasti kykeni sen vaatimaan senhetkiseen kunnioitettavimpaan tapaan olla mies. Silti se toimi asemastaan käsin normatiivisessa ja ideologisesti myös naisia alistavassa roolissa. Kaikkien miesten tuli muodostaa suhde tähän normatiiviseen hegemoniseen maskuliinisuuteen ja juuri siinä patriarkaalisuuteen nojaavassa suhteessa, jota avitti heteroseksuaalisten naisten myönteisyys, oli hegemonia vahvimmillaan. Maskuliininen hegemonia ei ollut kuitenkaan pakko valtaa, vaan kulttuurin, instituutioiden ja suostuttelun vaikutusta, jota kautta vallankäyttö ilmeni. Hegemonia oli kuitenkin abstraktio ja historiallisuudessaan se oli auki muutokselle siten että uudet maskuliinisuuden muodot saattoivat ottaa sen paikan. Jopa humanimmat, vähemmän sortavat miehenä olemisen tavat pystyivät purkamaan sukupuolirakennetta ja tulla uusien hegemonisuuden muotojen kautta rakentamaan uutta. (Connell & Messerschmidt 2005, 832–833.)

Edellä mainittu hegemonisen maskuliinisuuden muotoilu sai miehien tutkimukseen liittyvien konferenssien, tiede- ja muiden julkaisujen kautta aseman tieteellisellä kentällä, erityisesti humanistisilla aloilla ja sosiaalitieteissä. Miestutkimus osoitti merkityksellisyytensä organisaatiotutkimuksessa, jossa etnografinen ja haastatteluihin perustuva analyysi paljasti sukupuolittuneiden rakenteiden

roolit ja esimerkiksi asevoimissa piilevien hegemonisten maskuliinisuuksien ongelmallisuudet. Yhdeksänkymmentäluvulla hegemonisen maskuliinisuuden tutkimus alkoi rikastaa kuvaa ilmiöistä neljällä eri tavalla: dokumentoimalla hegemonian vaikutuksia ja seurauksia, paljastamalla hegemonian toimintamalleja, osoittamalla maskuliniteettien syvempää diversiteettiä ja muutoksia hegemonisessa maskuliinisuudessa. (Connell & Messerschmidt 2005, 833–834.)

Hegemoninen maskuliinisuus käsitteenä on kohdannut myös kritiikkiä, jonka mukaan sen sisältämä käsitys subjektin ymmärtämisestä yhdenmukaisena virtaavassa ja ristiriitaisuuksia sisältävässä todellisuudessa on virheellinen. Maskuliinisuus diskursiivisissa käytännöissä sijaitsevana positiona muodostaa reaalmiehelle mahdottomuuden tosielämässä asettua hegemonisen maskuliinisuuden positioon, ja näin jälkistrukturalistiset miestutkijat kyseenalaistavat miesten määrittämisen todellisessa elämässä saavuttamattomien määreiden avulla. (Jokinen 2010, 136.) Tämän pro gradu -tutkielman kohdalla tämä huomio on keskeinen ja näkyy myös aineiston analyysin valinnoissa.

2.3 Kriittinen miestutkimus

Kriittinen miestutkimus pyrkii tuottamaan uusia tapoja puhua miehistä. Tarve tälle on syntynyt tilanteessa, jossa hegemoninen maskuliinisuus uhkaa kaventaa miehen roolia. Maskuliinista hegemonisuutta hallitseva ”yläluokka” on tavallisen miehen saavuttamattomissa ja ääri-ilmiö tässä miesten keskinäisessä kamppailussa ovat turvaverkon varaan putoavat miehet. Tästä surullisena esimerkkinä on se, että suurin osa alkoholisteista, rikollisista ja syrjäytyneistä ihmisistä on miehiä. (Jokinen 1999, 17–18).

Kriittinen miestutkimus nojaa feministiseen tutkimukseen kehittäen kuitenkin omaa naistutkimuksesta ja sukupuolentutkimuksesta eroavaa näkökulmaa. Kriittisen miestutkimuksen erottaa omaksi alueekseen feministisellä tutkimuksen kentällä miesten ristiriitainen suhde valtaan. Miehet ovat tilastojen valossa hallitsevassa asemassa johtajina, suurimpien omaisuuksien hallitsijoina ja muunkin vallan kahvassa olevina edunsaajina siinä missä naiset ovat edustettuina hoito- ja palvelualoilla. Tilastojen valossa miehet kuolevat 7–8 vuotta naisia aikaisemmin elettyään sairaalloisempaa elämää senkin ajan. Miesten eivät kuitenkaan pelkästään kärsi tästä asemastaan. Yleinen miesten kokemus on, että riski kannattaa ottaa suuresta tappion riskistä huolimatta, sillä voitot ovat tärkeämpiä. Mies ei ole samalla tavalla sorretussa asemassa kuin nainen vaikka miehuuden ääripäät ovatkin niin kaukana toisistaan ja ongelmatapaukset ovat mitä suurimmassa määrin miehiä. Miehet taistelevat keskenään osan hävitessä tässä sukupuolen keskinäisessä mittelössä. Jokinen (1999, 16–20) ehdottaa

miestutkimuksen uusiksi teemoiksi miesvallan vastustamista purkamalla patriarkaalisia hierarkioita, maskuliinisten väkivaltainstituutioiden purkamista, seksuaalisuuden uusia ihmisiä kunnioittavia määrittelyjä käytäntöineen, läheisen ja läsnä olevan isyyden ja äitiyden korostusta ja miehisyyden positiivisten puolien korostamista.

2.4 Identiteetti käsitteenä

Tässä tutkielmassa keskeisenä käsitteenä toimii maskuliininen identiteetti ja sen rakentuminen omaelämäkerrallisessa kerronnassa. Käsitteenä identiteetin voi katsoa olevan muutoksen tilassa postmodernissa maailmassa ja identiteetistä vallitsevia erilaisia käsityksiä on mahdollista jakaa eri kategoriaihin, kuten Stuart Hall (1999, 21–23) tekee. Hän erottaa näiksi valistuksen subjektin, sosiologisen subjektin ja postmodernin subjektin. Ensimmäisen valistuksen ajan individualistisen identiteetikäsityksen perustana oli yksilö yhtenäisenä kokonaisuutena. Yksilö sai syntyessään sisäisen ytimen, ”keskuksen”. Tämä ”keskus” kehittyi ihmisen kasvaessa ja kehittyessään se säilytti olemuksensa kuitenkin samanlaisena yksilön elämänsä aikana. Tätä olemuksellista keskusta ajateltiin identiteetiksi.

Sosiologinen subjektikäsitys alkoi muodostua maailman modernisoituessa ja kehittyessä yhä mutkikkaammaksi. Individualistisesta käsityksestä siirryttiin tiedostamaan subjektin määräytymistä muunkin, kuin oman sisäisen ytimen kautta. Siinä tultiin interaktiivisemmalle alueelle identiteetin muodostuessa minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa. Muodostumisen prosessi tunnusti ”merkitykselliset toiset”, jotka vaikuttivat subjektin asuttamien maailmojen arvoihin kulttuurin muodostamassa merkityksien ja symbolien maailman kautta. Subjekti säilytti sisäisen ytimensä, mutta lisäsi sen muokkautumiseen dialogin kulttuuristen maailmojen identiteettitarjonnan kanssa. ”Itsen” projisoituminen erilaisiin kulttuurisiin identiteetteihin mahdollisti ensinnäkin sisäistää niiden arvot ja merkitykset ja toisekseen projisoiminen auttoi subjektiivisten tunteiden liittämässä sosiaalisen ja kulttuurisen maailman objektiivisiin paikkoihin. Näiden ”sosiaalisten maisemien” katsotaan murenevan rakenteellisten ja institutionaalisten muutosten myötä, mikä tuo liikkeen elementin subjettiin. Subjektin on koettukin pirstoutuneen postmodernissa ajassa keskenään ristiriidassa oleviksi moniksi identiteeteiksi, jotka välttämättä eivät ole edes yhteensopivia keskenään. (Hall 21–22.)

Subjekti ja sen projisoiminen muuttuu ongelmallisemmaksi johtuen siitä, että identifikaatioprosessimme ovat jatkuvassa liikkeessä. Identiteetit eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta, vaan ne ovat

jatkuvassa muokkautumisen tilassa koska meitä ympäröivä kulttuurinen maailma tuottaa meistä representaatioita. Tämän käsityksen postmodernista subjektista mukaan tunne läpi elämän kulkevasta yhtenäisestä identiteetistä on pelkästään kuvitelmaa, sillä se on ainoastaan itse itsellemme tuottama lohduttava ”minäkertomus” itsestämme. (Hall 1999, 23)

Tutkielmani kannalta merkittävää identiteetin käsitteessä on subjektin erilaiset tavat ilmaista itseään näistä eri asemista. Käsitän identiteetin jatkuvana tuotantoprosessina, jota ei Hallin (1999, 223–224) mukaan voi koskaan pitää loppuun asti vietyinä. Se pikemminkin muokkautuu kun sitä representoidaan eri yhteyksissä. Tämä avaa tämän tutkimukseni kannalta merkityksellisen dialogin kulttuurisen identiteetin ja sen erilaisten representaatioiden välille.

Kulttuurisen identiteetin voi määritellä kahdella tavalla, joista ensimmäinen koskee identiteettien heijastumista yhteisen kollektiivisen minän ja kulttuurin kautta. Tällöin nämä heijastumat sisältävät historiallisia kokemuksia ja kulttuurisia yhteisesti jaettuja koodeja ja jotka edelleen muodostavat käsitystä ja kokemusta itsen kuulumisesta ”yhdeksi kansaksi” käsitettyyn joukkoon, joka on varustettu muuttumattomien ja jatkuvien viitekehyksien merkityksillä. Toisessa mielessä kulttuurinen identiteetti on menneisyyden lisäksi myös tulevaisuuden, ”joksikin tulemisen”, prosessia. Annamme kertomuksillemme menneisyydestä merkityksiä, joihin muodostetuilla suhteilla asemoimme itseämme uudelleen. Tämä omiin menneisyytemme tarinoihin luotu suhde tarkoittaa sekä sitä, että kertomukset menneisyydestä asemoivat meitä että sitä, että me asemoimme itseämme niihin. (Hall 1999, 224–227.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, MENETELMÄT JA AINEISTO

Tutkimukseni on aineistolähtöinen ja siksi teoriataustankin oli oltava tutkimuksen aloitusvaiheessa riittävän väljä ja tilaa antava sille, mitä teoriatarvetta aineistosta itsestään nousee sen työstämisen aikana. Ensin olen tutustunut tutkimussuunnitelman laatimisen aikana ensimmäiseen aineistooni eli Knausgårdin omaelämäkerran ensimmäiseen osaan: *Taisteluni. Ensimmäinen kirja*. Huomasin varsin pian kirjoituksen liikkuvan ajassa päähenkilön luodessa subjektipositioita nuoruudestaan lähtien maskuliinisuuteen. Minua alkoi kiinnostaa se miten näistä subjektipositioista muodostuvia käsityksiä rakentuu kirjoittajan ja lukijan eli tässä tapauksessa minun välilläni.

3.1 Aineisto

Karl Ove Knausgårdin omaelämäkertoja julkaistiin norjaksi vuosina 2009, 2010 ja 2011 kaikkiaan kuusi eri osaa, yhteensä yli 3500 sivua. Kirjat tulivat tunnetuksi niiden aiheuttamasta kiistasta julkisuudessa siitä, miten pitkälle voi kirjailijana mennä ystävien ja perheen, entisen vaimon ja muiden yksityiselämän kuvauksissa. Kaksi ensimmäistä tässä tutkielmassani aineistona olevaa kirjaa olivat jo ennen viimeisen kuudennen osan julkaisemista viiden miljoonan kansalaisen asuttamassa suuri ilmiö Norjassa, jossa kirjoja myytiin yhteensä 450 000. (Wikipedia 2013.)

Rajaan tutkimusaineiston näihin kahteen suomennettuun omaelämäkerran ensinnäkin kielen takia, en osaa norjaa. Lisäksi suoritan rajauksen, jotta pro gradu –tutkielmani pysyy oikeassa mittasuhteessa ja on hallittavissani. Kirjasarja on kaikkiaan kuusiosainen. Kahdessa ensimmäisessä kirjassa kirjoittaja etenee lapsuudestaan aikuisikään. Hän asuu Ruotsissa perheineen kirjoittamisen aloittamisen aikaan ja on aviossa. Kaikkiaan kuusiosaisen kirjasarjan kolmivuotisen kirjoittamisen lopettamisen hetkellä hän on samassa avioliitossa ja kolmen lapsen isä.

Ensimmäisessä osassa, *Taisteluni. Ensimmäinen kirja*, yleisenä teemana ovat kirjoittajan nuoruuden kokemukset joiden taustalla on lähinnä pienessä mutta kerronnallisesti sitäkin sävähdyttävämmässä roolissa oman isän jyräävyys ja vaikeus sekä samalla äidin runsas poissaolo joka korostuu erityisesti Karl Oven vanhempien erottua. Toisessa osassa teemaksi nousee parisuhteiden kautta perheen perustaminen ja lasten saaminen sekä kokemukset isyydestä. Omaelämäkerran kerronnassa on ajallinen järjestys, jossa palataan usein menneisyydestä nykyisyyteen ja siinä toimivaan kertojaan.

Koska aineistonani oli omaelämäkerta, asettaa se myös aineistolle vaatimuksia. Denis Jonnesin mukaan yksi tällainen vaatimus on kerrottavuus, jonka kriteerit tarinan tulee täyttää. Se sisältää kiinnostavuuden ja johdonmukaisuuden. Samalla sen on kuitenkin tarjottava riittävästi yllätyksellisyyttä mielenkiinnon säilyttämiseksi ja sen on oltava tilanteeseen nähden asianmukaisesti kirjoitettu. (ks. Vilma Hänninen 2002, 55.) Knausgårdin omaelämäkerran kahden ensimmäisen osan kohdalla nämä vaatimukset voisivat olla ongelmallisia, sillä suhde omaan sisäiseen tarinaan on vasta muokkauksen tilassa ollakseen vielä vaatimusten mukaisesti jäsentynyt (V. Hänninen 2002, 55). Kuitenkin kaksi ensimmäistä osaa ovat hyvin mukaansatempaavia, niiden lukemiseen uppoutuu ristiriitaisuuksia vilisevästä Karl Oven kirjoitetusta minästä huolimatta. Prosessi on keskeneräinen ja identiteetti hakee suhdetta menneisyyden kanssa, mutta kuitenkin niin, että johdonmukaisuus tässä säilyy ja molemmat osat juonellistuvat loppuissaan omiksi kokonaisuuksiksi.

3.2 Omaelämäkerta aineistona

Päivi Kosonen (2009) tarkastelee artikkelissaan narratologisen omaelämäkertateorian lähtökohdasta modernin omaelämäkerran kertomuksellisuuden problematiikkaa sen ajallisuuden, kertojan roolin ja kertomuksen totuudellisuuden eli tapahtumien paikkansapitävyyden näkökulmista. Omaelämäkerrassa juoni punotaan tekijän persoonallisen identiteetin ja elämässä rakentuvien merkitysten ympärille. Tekijä valitsee elämäntapahtumat ja niiden esitysjärjestyksen omien ajatusmalliensä mukaisesti. Tällöin ajallisuus on modernin omaelämäkerran kerronnassa syysuhteiden ja itsen merkityksen luomisen logiikan palvelijan roolissa. (Kosonen 2009, 283.)

Romaanin ja omaelämäkerran välillä on ero kertojan suhteen. Vaikka omaelämäkerran narratologiassa sille esitetään kertoja, ei tämä ole erillinen kertoja vaan tekijään ja päähenkilöön yhteydessä oleva kertoja. Romaanissa kerronnallisista asemista tarkastellen voi huomata eroa tai kerronnallista katkosta tekijän, kertojan ja päähenkilön tai identiteettien välillä. Pyrkimys yhteyteen ja jatkuvuuteen määrittävät sen sijaan omaelämäkerrassa tekijää, kertojaa ja päähenkilöä. Näin sekä kirjoitus että kertominen palautuvat samaan tekijäkertojaan. (Kosonen 2009, 284–285.) Tärkeää on myös muistaa, että tarinan henkilöahho ei ole sama asia kuin kertoja vaan se on kertojan historiallinen versio. Karl Ove Knausgård esiintyy kirjoissaan pienenä poikana, nuorena ja aikuisena miehenä joten hahmo esiintyy useinakin historiallisina henkilöahhoina teoksissa. (Hydén 2010, 37.)

Ero romaaniin muodostuu myös tapahtumien paikkansapitävyyden suhteen. Romaanissa kertojaa ei sido tilanteiden tositahtumallinen luonne toisin kuin omaelämäkertoissa, joissa kertojan kertomien tapahtumien tarkastaminen on aina lukijalle periaatteessa tarkistettavissa. Omaelämäkerran oleminen subjektiivisella pohjalla erottaa sitä esimerkiksi historiankirjoituksesta, jota sitovat lähdekriittiset käytännöt. Tämä autoreferentiaalisuus tarkoittaa esimerkiksi unien, ajatusten tai mielikuvien olemista tällä todellisuuspohjalla, joiden kohdalla lukijan tarkistukset asioiden paikkansapitävyydestä eivät ole merkittäviä. (Kosonen 2009, 287.) Omaelämäkertoja kertoessa ja lukiessa liikkumme totuuden kertomista koskettavien sääntöjen ja sopimusten maastossa. Kirjoittajan viitatessa kokemuksiin jotka ovat olleet hän voi väittää olevansa niiden tosiasiallinen kokija. Jotta luottamus tarinan kuulijaan säilyy, tulee kertojan pysyä tapahtumien kuvauksessa uskollisena henkilöahmon oikealle persoonalle ja välttää mielikuvituksen vaikutusta siihen (Hydén 2010, 33.) Kirjoittajan on toisin sanoen saadaksesen uskottavuutta vahvistettava kertomuksensa referentiaalista statusta pysymällä luonnollisen ja lukijan kannalta mahdollisen rajoissa (Kosonen 2009, 288).

3.3 Narratiivisuus ja narratiivinen analyysi

Narratiivisessa tutkimuksessa huomio kohdistetaan kertomuksiin, jotka toimivat tiedon välittäjänä ja rakentajana. Koska kertomusta käytetään tutkimuksen materiaalina ja tutkimus on ymmärrettävissä kertomuksen tuottamiseksi, voidaan tutkimuksen ja kertomuksen suhdetta tarkastella kahdesta näkökulmasta. Tässä tutkielmassa käytän narratiivia ja narratiivisuutta. (Heikkinen 2010, 143.)

Narratiivinen tutkimus viittaa kaikkeen sellaiseen tutkimukseen, jossa tarinan, kertomuksen tai narratiivin ts. tarinan käsitettä käytetään ymmärrysvälineenä. Sen mukaan ihmisillä on lähtökohtana tulkita maailmaa jatkuvana kertomuksena, joka alkaa kulttuurisesta kertomusvarannosta. Muodotessaan omaksi kertomukseksi tämän kertomusten ehtymättömän kokoelman pohjalta se myös kerryttää sitä lisää. Kertomukset tarjoavat meille välineen ymmärtää itseämme ja rakennammekin identiteettimme narratiivisesti eli tarinoiden välityksellä. (Heikkinen 2010, 145.)

Monissa myöhäismodernin yhteiskunnan toiminnoissa ollaan tekemisissä ihmistenluomien identiteettien kanssa, joita rakennetaan yhä uudestaan ja joissa kertomukset eli narratiivit ovat tässä työssä rakennusainetta. Elämäntarinan tuottamisessa puhutaan identiteettityöstä, jossa elämän sirpalemaisuudesta voidaan rakentaa ehjän kokonaisuuden kautta elämänhallintaa lisäävää tunnetta. (Heikkinen 2010, 152–153.)

Sopivaa aineiston analyysitapaa etsiessäni oli mielessäni, että miten löytää yli tuhatsivuisesta aineistosta tutkimuskysymysten kannalta olennaiset tarinat. Narratiivisen analysoinnin tapoja on monia ja lisäksi niiden rajat eivät ole tarkoituksellisestikaan selvät. Narratiivisella analyysillä viitataan siihen menetelmien perheeseen, jossa tulkitaan tarinalliseen muotoon saatettuja tekstejä. Teksteissä ei niinkään olla kiinnostuneita suoraan asioista, joihin niissä viitataan vaan ennemminkin siitä, miten ja miksi tapahtumat on tarinoihin valikoitu. Narratiivisella analyysillä on paljon yhtymäkohtia omaelämäkerran tutkimukseen, kun tutkijan tavoitteena on ymmärtää niitä pintaa syvemmältä. Hyvä narratiivinen analyysi avustaa tutkijaa kulkemaan aineistosta kohti rikkaampaa kuvausta sen esittämästä todellisuudesta. (Riessman 2008, 11–13.)

Tutkimuskysymys toimii kuitenkin hyvänä ohjenuorana erilaisten narratiivisten analyysimenetelmien viidakossa ja minulle syntyi uskallusta tehdä siitä oman tutkimukseni kannalta oikeanlaista. Lähdin siitä, että lukijana olen mukana tuottamassa merkityksiä tulkinnallisessa prosessissa, sillä tuon siihen omat tulkintakehykseni sekä kulttuuriset käsitykseni. (Riessman 2008, 111.) Aineiston ollessa laaja, korostuu valintani tutkijana ensinnäkin siitä, että mitä osaa aineistosta otan tulkittavakseni ja toisekseen siitä, miten otan sen tulkittavakseni. Ensimmäinen valintani analyysimenetelmissä liittyi siihen, miten tein analyysissa eron narratiivisen analyysin ja narratiivien analyysin välille. (Heikkinen 2012, 149.) En keskity luokittelemaan aineiston kertomuksia erillisinä toisistaan.

Aineistonani on romaanin muotoon kirjoitettu omaelämäkerta, joka sisältää keskusteluja päähenkilön näkökulmasta kirjoitettuna, mutta kuitenkin siten, että niiden dialoginen luonne on selvästi kirjoituksessa esillä. Tekstin sisältämät keskustelut ovat vuorovaikutteisia ja sisältävät päähenkilön niissä ottamien subjektipositioiden lisäksi myös aineistoa maskuliinisuuksien tuottamisesta. Analysoin aineistosta sen sukupuolta tuottavaa ja toistavaa osaa. (Silverman 2006, 223.) Havaintoyksikkönä on näin ollen maskuliinisuudet kertojan kertomuksessa itsestään. Aineistoni laajuuden vuoksi olen pelkistänyt raakahavainnot mahdollisimman pieneksi osaksi, jotta sain aineistosta otteen (Alasuutari 2011, 43).

Käytän analyysimenetelmänä Catherine Kohler Riessmannin dialogiseksi analyysiksi nimeämää menetelmää, jolla saan identiteetin muutoksen esille aineistosta. Dialogisen analyysin ajatuksen mukaisesti luomme jatkuvasti uutta käsitystä itsestämme ollessamme vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Nämä heijastukset muihin tarjoavat uusia mahdollisuuksia itseä koskevia määritelmiä. Tämä analyysimenetelmä yhtyy hyvin teoriataustaani, jonka mukaan ihmiset ja ihmisten identiteetit koostuvat kertomuksista, joita he itsestään kertovat (Riessman 2008, 106.) Aineistossani päähenkilö tekee itsestään tätä kertomuksellista määritelmää ja sijoittaa itseään erilaisiin vuorovaikutuksellisiin

positioihin, joissa hän ottaa tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia maskuliinisia subjektipositiioita.

Narratiivisessa muodossaan kirjoittaja tekee valintoja sekä tavoista, jolla hän kirjoittaa, että tavoista miten niistä kirjoittaa. Näiden tapojen analyysi tuo esille maskuliinista identiteettiä. Yksi valinta hänellä on ollut draamallisuutta sisältävät esitykset, joissa hän kuvaa keskusteluita. Näin hän muodostaa eräänlaisia kohtauksia, jotka tarjoavat oman analyysinsä paikan tutkimukselleni. Hän luo hahmoja ja antaa heille puhuvaa roolia kirjoituksissaan. (Silverman 112.) Näin tuotettu puhe tuo esille päähenkilön maskuliinisen identiteetin polyfonisuuden, sen koostumisen elämän varrella olevien lukemattomien eri keskusteluiden sisällöistä ja siitä, miten näissä keskusteluissa esitetyt ja muodostetut määritelmät itsestä ovat jääneet päähenkilön mieleen elämään siihenkin asti, että hän on tehnyt päätöksen kirjoittaa niistä omaelämäkertaan. Polyfonisuus tarkoittaa tätä päähenkilön maskuliinisen identiteetin esitystä, joka sisältää monia ääniä hänen sisäisissä kertomuksissa itselleen. (Riessman 2008, 107.) Analysoin vuorovaikutuksellisen ulottuvuuden ja kertojan tuottaman sisäisen puheen kautta päähenkilön maskuliinista identiteettiä ja sen muovautumista. Tämä muovautumisen prosessi on omaelämäkerran aikana liikkeellä ja se on kirjoittajan tulkintaa. Samalla se sisältää kuvauksia keskusteluista muiden ihmisten kanssa, joissa tulee esiin päähenkilön määrittelämä maskuliininen identiteetti muiden ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa ollessa.

3.4 Aineiston analyysi

Kuten olen teoria-osuudessani osoittanut, tekstit rakentavat sosiaalista todellisuutta ja myös maskuliinista identiteettiä, jota tekstissä luodaan ja jolla todellisuudessa toimitaan. Maskuliinisuudet luovat taustaa ja yhteyttä identiteettiin. Maskuliinisuuksia tuotetaan eri tasoilla kuten yksilönä, perheessä, ryhmissä ja parisuhteessa. Maskuliinista identiteettiä ylläpidetään, täsmennetään ja muunnetaan näissä eritasoisissa vuorovaikutustilanteissa. Maskuliiniset subjektipositiot olivat erityisen kiinnostukseni kohteena tässä tutkielmassa ja sen kysymyksenasettelussa, joten olen analysoinut subjektipositioiden rakentumista näistä näkökulmista.

Anni Vilkon (1995, 157–163) mukaan kirjoittaja luo nykyhetkessä eli kirjoitushetkessä itsensä jäsenyyttä, joka on jatkuvassa liikkeessä. Kirjoittaja matkaa menneessä ja tulevassa ja on koonnut elämäkertomukseensa valitsemansa hetket ja muistot kertoen niiden merkityksistä tässä hetkessä. Lukeminen synnyttää intensiivisen tekstiin sitoutumisen kautta lukijassaan tunnereaktioita ja nämä

emotionaalisuus on keskeinen tekijä kertomisen prosessissa. Lukiessani olen muodostanut konvention kertojan kanssa siitä, miten suhtaudun ja mitä odotan elämäkerralta. Odotan kirjoittajan asettuneen emotionaalisesti alttiiksi kertomuksessaan tulkinnoille, joita siitä voi mahdollisesti tehdä. Tällöin en lue pelkästään kirjaa, vaan omia reaktioitani ja vastakaikujani, jotka eivät kuitenkaan ole varsinainen tutkimuksen kohde. Ne toimivat välineenä, jolla käänän tunteeni palvelemaan erilaisia tekstistä nousevien ymmärtämisen mahdollisuuksien tapoja. Omat ammatilliset ja elämäkokemukseni tulevat tässä prosessissa ymmärtämisen välineiksi ja oletan, ettei näistä eletyistä ja koetuista maailmoistani löydy kokemuksille suoranaisia vastineita mutta ne voivat auttaa eläytymisessä.

Olen ensin tutustunut aineistoon lukemalla sen kahteen kertaan. Kumpikin lukukerta avasi erilaisia näkökulmia Karl Ove Knausgårdin luomaan todellisuuteen. Tein muistiinpanoja sivujen laitoihin tai pienille paperilapuille. Palatessani näihin muistiinpanoihin tutkielman tekemisen eri vaiheissa, oli niiden merkitys yleensä aina muuttunut. Minulle tämä toimi käytännössä vihjeenä siitä, että olin päässyt syvemmälle aineiston merkityssisältöön.

3.5 Tutkimuskysymykset

Haen vastausta pro gradu –tutkielmallani seuraaviin kysymyksiin:

1 Millaisia maskuliinisuuksia kirjoittaja tuottaa kirjoituksissaan itsestään?

2 Miten maskuliinisen identiteetin rakentuminen näkyy teoksessa hegemonisen maskuliinisuuden näkökulmasta tarkastellen?

3.6 Tutkimuksen luotettavuus

Pro gradu -tutkielmani tulokset ovat tulkintaan ja sitä kautta omaan tutkijan positiooni perustuvia ja olen eritellyt niitä toisissakin luvuissa. Silti haluan lisätä vielä tutkielman luotettavuuden läpinäkyvyyttä edistääkseni maininnan siitä, että tulokset on ensinnäkin muodostettu valitun materiaalin pohjalta ja toiseksi tämän valikoituneen aineiston analysoinnissa olen valinnut teoreettisen viitekehysten, jolla on myös ollut vaikutusta tämän aineiston tulkintaan. Tutkimuskysymyksiini saadut vastaukset eivät edusta totuutta tai ehkä edes osatotuuksia tutkitusta ilmiöstä. Sukupuolittuneita rakenteita tutkittaessa minun on pitänyt asemoida itseäni suhteessa aineistoon ja sen tulkintaan ja

etäännyttää itseäni tutkittavan henkilön sukupuolesta nähdäkseni tämän näkökulman tuomat rajoitukset sukupuolelle. (Järviluoma, Moisala, Vilkkonen 2003, 18–19.) Läheltä näkeminen ei ole ollut vaikeata sillä tutkittava edustaa monella tapaa itseäni, omaa ikäryhmääni, sukupuolta, perhekokoani ja joissain määrin arvomaailmaani. Jorma Hänninen (1992, 31–32) kyseenalaistaa suomalaisen miestutkijan kyvyn ottaa etäisyyttä mieheyteen siksi että tämä on sosiaalistunut hegemonisen maskuliinisuuden malliin. Juuri etäisyyden ottaminen on tuottanut enemmän työtä enkä voi objektiivisesti sanoa tehneeni kaikkea sen eteen. Niiltä osin voin tutkielman luotettavuudesta vain sanoa, että se tunne kaiken tekemisestä minulla kuitenkin on. Aineistot, joita olen käyttänyt, ovat kaikkien saatavilla, joten tulkintojeni tekemistä voi niitä vasten tarkastella. Tutkielman sisältö on samalla rajapinnalla sekä työni, että edellä lueteltujen seikkojen osalta myös henkilökohtaisen elämäni kanssa. Tämän vaikutus neutraalisuudelle varmasti näkyy ulkopuoliselle arvioijalle paremmin. Tutkielmani sisältää lähtöoletuksia esimerkiksi päihteiden haitallisuudesta vanhemmuudelle ja vanhemmuuden ja tässä tapauksessa isyyden heikkouden vaikutuksista jälkipolvelle. Lähtöoletukseni eivät kuitenkaan anna tilaa kaikelle sille muulle elämäkokemukselle ja merkittävälle ihmissuhteille, joista lapset onneksi pääsevät kotiongelmista huolimatta nauttimaan.

Tämän pro gradu -tutkielman kohdalla olen miettinyt useassa kohtaa sen sisältämän identiteetin käsitteen suhdetta luotettavuuteen ja siksi haluan purkaa juuri tässä luvussa tätä problematiikkaa ja sitä miten olen siihen vastannut. Identiteetin ja sen rakentumisen käsitteet ovat yhteiskunta- ja kulttuuritieteissä ongelmallisia. Tämän on ajateltu johtuvan siitä, että diskurssianalyysistä lähtöisin olevat uudet näkemykset minäkuvan kontekstuaalisuudesta ja performatiivisuudesta ovat vallanneet alaa väittäen, että minuus ja identiteetti ovat pelkästään illuusioita. Tutkijoiden kiinnostuksen identiteettiin on laskettu johtuvan siitä, että sitä ei pidetä saavutettuna ominaisuutena, vaan monitulkintaisena ja minä hetkenä hyvänsä särkyvänä. Kartesiolainen käsitys keskustarkoittajasta (central meaner) on edelleen samalla arkielämässä voimassa kuvastamassa yhtenäistä subjektia. Identiteetin rakentuminen hetkellisenä ja tilannesidonaisena on näin ollen postmoderni argumentti todellisuuden ollessa vielä tästä monimutkaisempi. Identiteetin rakentuminen ja siitä johdettu identiteetin laajempaan yhteisöön viittaava termi identiteettipolitiikka ei ole vain hupaisaa leikkiä, vaan siitä on tullut jopa yhteiskunnallisen insinööritaidon alue. Tässä pro gradu -tutkielmassa mielenkiintoni tutkimuskohdetta kohtaan on herättänyt identiteetin käsitteessä se, että sen rakentaminen ei ole ainaakaan täysin tietoisista eikä rationaalista. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on mielestäni tärkeää analysoida näitä lähtökohtia juuri tässä luvussa. Identiteetin paremman käsitteellisen hallittavuuden vuoksi tarvitaan toisia analyttisiä käsitteitä, kuten subjektipositio, oikeutukset, selviytymisstrategiat ja ryhmätietoisuus havainnollistamaan identiteetin prosessiluonnetta. (Alasuutari 2007, 174–

178.) Olen tehnyt näitä valintoja identiteettiin liittyen. Maskuliinisuuden yhdistäminen identiteettiin on mielestäni rajannut tätä analyyttisen käsitteellisyuden ongelmaa, mutta ei poistanut. Subjektiosiot miehen näkökulmasta, selviytymisstrategiat miehenä ja isänä sekä maskuliininen ryhmätietoisuus ovat toimineet analyyttisinä identiteetin käsitteen rajaajina.

4 AIKAISEMPAA TUTKIMUSTA

Vilma Hänninen (2002) on tutkinut väitöskirjassaan *sisäinen tarina, elämäntapa ja muutos* ihmisten elämänmuutoksia. Elämänmuutos on tilanne, jossa elämäntarinaa joudutaan ikään kuin kirjoittamaan uudelleen siten, että muutos kutoutuu sen osaksi. Tulevaisuudelle on luotava uusi käsikirjoitus, ja usein myös menneisyyttä on tulkittava uudelleen. Erilaiset omaelämäkerrat, elämäntaidon oppaat ja julkisuus ovat paikkoja, joista yksilö voi ammentaa tilannekohtaisia mallitarinoita, jotka toimivat opastimina ihmisten omiin elämäntähtäyksiinsä ja kullakin osakulttuurilla on oma mallitarina määrittämässä toiminnan ja suhtautumisen arvostettavuutta. Esimerkiksi vakava sairastuminen, työttömäksi joutuminen haastaa muotoilemaan elämäntarinaa uudelleen. (V. Hänninen 2002, 50–52.)

Elämänmuutoksissa näkyy ihmisten sopeutuminen tai sopeutumattomuus ja ne ovat teoreettisesti kiinnostava mahdollisuus tarkastella ihmisen tapoja muodostaa erilaisia merkityksiä elämästään. Hännisen tutkimuksessa elämänmuutosten tutkimisen pääosassa ovat olleet tarinat, ja hän näkee tarinallisen lähestymistavan täydentävänä elämänmuutostutkimuksen tutkimusotteena sen sijaan, että pitäisi sitä vaihtoehtoisena. (V. Hänninen 2002, 72–73.)

Tarinoiden tarkemmassa fokuksessa on se, minkälaisia sisäisiä tarinoita ihmiset niissä muodostavat ja edelleen se, miten he pystyvät käyttämään niitä muutosvaiheen tukena. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten ihmiset luovat merkitystä elämälleen suhteessa siinä tapahtuviin muutoksiin. Lähtökohdaksi on ajatus, että ihminen muodostaa mielessään tarinaa elämänsä tapahtumista ja tässä tarinallisen tulkinnan antamisessa hän käyttää hyväkseen kulttuurista ammentavia tarinamalleja. Elämänmuutoksen uhkaavuus identiteetille pienenee sosiaalisesti jaettujen tarinoiden eli tarinavarannon omaksumisen kautta, sillä ne lisäävät ennakoitavuuden mahdollisuutta, tietoisuutta siitä miten itselle mahdollisesti käy. Omaksuessaan tarinan, ihminen voi ennakoida sen päähenkilöiden kautta sitä, mitä palautetta siitä käsin on mahdollista saada osakseen. Tarinat noudattavat tyypittelyä, ja niissä olevat tapahtumat liittyvät yhteen juonen kautta. (V. Hänninen 2002, 95.)

Sen lisäksi, että yksilö hyötyy tarinavarannosta, on se myös omiaan tarjoamaan koko yhteisölle erilaisia luovia tapoja ymmärtää kokemuksiaan ja elämäntapahtumiaan. Mallitarinat voivat olla rohkeavassa ja kannustavassa roolissa, mutta myös leimaavassa ja lannistavassa. Myös muiden ihmisten suhtautuminen elämänmuutoksen kokijaan on ratkaisevassa roolissa, sillä mikäli hän saa tarinalleen ymmärrystä toisilta ihmisiltä, voi hän elää tämän kenties poikkeuksellisenkin tarinan mukaisesti luoden uutta elämänpolkua itselleen. (V. Hänninen 2002, 153–154.) Oman pro gradu -

tutkielmani kannalta tämä narratiivinen ajatus on läsnä päähenkilöni, Karl Ove Knausgårdin, omaelämäkerran tekemisessä ja lukemisessa. Hän on sisäisen tarinan tasolla etsimässä selitystä elämänmuutoksessa omalle identiteetilleen jolloin kyse on sen uudelleenmäärittelystä. Muiden kannalta tarinavarannon lisääntyminen Karl Oven tarinalla on avuksi rohkaisemassa ihmisiä kertomaan ja toteuttamaan omaa tarinaansa vaikka se poikkeaisi tavanomaisesta. Sosiaalisen tarinavarannon hyöty yhteiskunnalle on se, että se haastaa myös muita pohtimaan elämänsä merkityksiä uudesta näkökulmasta.

Aineistoni koostuu suuresta tarinasta omaelämäkerran muodossa se sisältää myös ylisukupolvisia näkökulmia päihdeongelman vaikutuksiin seuraavassa polvessa. Silti vaikka alkoholiongelma Maritta Itäpuiston (2005) mukaan on hyvin laajalti levinnyt ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa, on juovan perheenjäsenen läheisten kokemuksista ja näkökulmista tehty suhteellisen vähän tutkimuksia. Pro gradu –tutkielmani liittyy miehiseen juomisen näkökulmaan ja siinä tutkimuksen tekemiseen liittyy lisäksi erityisiksi koettuja ongelmia. Tutkimusten vähyyttä aihepiiristä on arveltu johtuvan miesten tunteesta olla puhumatta alkoholiongelmistaan koska tarve sille puuttuu ja sitä, että se ei kuulu perinteiseen maskuliiniseen käyttäytymiseen. Lisäksi poikien on todettu olevan haluttomampia kuin tyttöjen pyytämään apua kärsiessään vanhempiensa alkoholinkäytöstä. (Itäpuisto & Grönfors 2004, 139–140.)

Henna Pirskanen (2011) käsittelee väitöskirjassaan pojan kertomusta isäsuhteestaan silloin, kun isällä on alkoholiongelma. Erityisen tarkastelun kohteena väitöskirjatutkimuksessa on valta. Isyyden pohtimiseen on nyky-yhteiskunnassa tarvetta, ja alkoholiongelmat voidaan nähdä tässä pohdinassa yhdeksi solmukohdaksi. Pirskanen tarkastelee ongelmajuovien isien poikien käsityksiä isyydestä ja miehisyydestä. Aineisto on kerätty puolistrukturoidulla haastattelumenetelmällä haastatteleamalla aikuisikäisiä poikia.

Tarinoissa niiden rakenne noudatti pitkälti sosiaalisia ikäjärjestyksiä. Käännekohtat olivat lapsuus, nuoruus ja aikuisuus, jonka pohjalta haastateltavat jäsensivät myös isiensä juomisurien etenemistäkin. Sitä millaisiksi pojat määrittävät suhdettaan isäänsä tarinoissa, määrittää myös poikien omat ikäidentifikaatiot, joka on kiinnostava havainto niiden välisen suhteellisuuden näkökulmasta. Itensä identifioiminen ja siihen liittyvät toimintamahdollisuudet kronologisen ja sosiaalisen iän perusteella ovat vaikuttaneet myös isäsuhteeseen.

Tarinat on tyypitelty ja jaettu neljään eri tarinatyyppiin isä-poika-suhteen käsityksien ja niissä esiintyvien päällimmäisten tunneulottuvuuksien mukaan. Neljä tarinatyyppiä antaa aiheen johtopäätökselle siitä, että emotiot ovat keskeinen tapa pojille rakentaa jännitteistä perhesuhdetta. Sa-

malla ne osoittavat sen, että isä-poikasuhteeseen sijoittuu paljon valtaa. Tarinatyypit ovat lojaalisuustarina, ärtymystarina, surumielisyystarina ja vihatarina.

Tarinoista muodostui yhteisiä piirteitä, mutta myös eroja huomattava määrä. Elämäkulun osalta haastateltavia yhdisti se, että vasta nyt aikuisiässä onnistui isänsuhteen arviointi retrospektiivisessä mielessä, sekä myös isän juomisuran arvioiminen kokonaisuutena. Lapsena isän mukana kulkeminen juomistapahtumissa on saattanut tuntua kivalta ja jännältäkin, ilman että on tajuttu että se on väärin. Tällöin myös vallan näkökulmasta poikien vaikutusmahdollisuudet ovat olleet pienimmät. Tarinoissa pojat hyväksyvätkin oletuksen sukupolvien välisistä luonnollisista valtaeroista ja sen että lapsuus on ollut heille normatiivista isän vallan ajanjaksoa jossa pienen pojan isän ihailu on ollut omiaan kasvattamaan isän valtaa ja tähän vaikutussuhteeseen on asettunut myös isyys ja miehen mallina oleminen.

5 MASKULIINISEN IDENTITEETIN REPRESENTAATIOIT ERI TILANTEISSA

Maskuliinisuutta tuotetaan erilaisten kulttuurituotteiden välityksellä joissa käsitellään miehenä olemista. Usein mieheyttä käsittelevien tutkimusten keskiössä on se, minkälaisia ongelmia miehenä oleminen tuottaa ja minkälaisia vaatimuksia yhteiskunta asettaa miehisyydelle. Jotta sain tämän abstraktioista koostuvan prosessin tutkimukseni kohteeksi, olen ottanut aineistoksi omaelämäkerran, joka on yksi tapa tarkastella maskuliinisuuksia kulttuurisina representaatioina. Representaatiot ovat kulttuurin jäsenten välisessä merkitysten tuotanto – ja vaihtamisprosessissa paikkoja, tilanteita ja tapahtumia, joissa kielen merkkien merkitykset yhdistyvät kulttuuriin. Tällä tavalla pystyn olemaan yhteydessä sosiaaliseen todellisuuteen, jossa näitä merkityksiä luodaan. (Suominen 2012, 37.) Omaelämäkertojen nykyiseen tutkimustrendiin liittyvien huomioiden mukaisesti olen ottanut kiinnostukseni kohteeksi ne prosessit, joissa sukupuolen todellisuutta tuotetaan omaelämäkerrassa. Pelkkien sukupuolen erojen sijaan tarkastelen kerronnan ja luennan valtaa ja kiinnitän huomiotani sukupuolisuuden moninaisuuteen. (Saresma 2010, 76.) Knausgårdin valinnat siitä, mistä hän kirjoittaa itselleen merkityksellisinä tapahtumina, ovat kiinnostukseni kohteena ja olen tehnyt tulkintaa näiden valintojen pohjalta. Näiden kirjailijan valintojen eli kerronnan vallan lisäksi tarkastelen myös omaa valtaani tulkintojen tekijänä, jossa näkyy myös luennan valta eli se mitä otan tulkinnan kohteeksi. Tämän tulkintakehyksen kautta avautuu myös maskuliinisuuden uudet mahdollisuudet.

5.1 Kasvutarina isän varjosta kirjailijaksi

Karl Oven kasvutarina on minän rakentumisen tarina, joka pitää jatkuvasti jännityksen pihdeissään ambivalenttia tunnelmaa alkoholisoituneen, ankaran, tuomitsevan ja mitätöivän isän vaikutuksesta minän kehitykselle. Omaelämäkerroissa syntyy voimakas vastakohta menneen ja nykyisen minän välille. Nuoruuden selviytymiskeinona on ollut isän mielialojen seuraaminen pieniäkin ennusmerkkejä seuraamalla:

”Tunsin hänen mielialansa ja olin jo kauan sitten oppinut ennakoimaan niitä, näinjälkikäteen ajateltuna eräänlaisen alitajuksen luokittelujärjestelmän avulla, ja siinä muutamit kiinteät suureet riittivät ratkaisemaan sen mitä minulla oli odotettavissa, jolloin pystyin varautumaan pahimpaan. Se oli eräänlaista mielen meteorologiaa...auton vauhti loivaa mäkeä ylös talon takana, aika joka häneltä meni moottorin sammuttamiseen,

tavaroihinsa tarttumiseen ja autosta nousemiseen, se miten hän katsoi ympärilleen lukitessaan auton oven erilaiset äänet joita kantautui käytävästä kun hän riisui päällysvaatteensa – ne kaikki olivat merkkejä, niitä kaikkia voitiin tulkita.” (Knausgård 2011a, 17–18)

Samankaltainen henkisesti raskaassa tilassa olemisen kokemus on monesti päihdeongelmaisen lapsen arkea ja mielialojen seurailu on tulkittavissa ajan myötä kehittyneeksi selviytymiskeinoksi. Perheenjäsenet luovat selviytymiskeinonsa ja perhe voi elää ongelman ympärillä koko elämänsä, tai sitten hajota. Karl Oven tarinalle vastineen luo myös omaelämäkerran muodossa Beverley Nichols, joka on jo vuonna 1972 kirjoittanut omaelämäkerrassaan ”*Father figure: An outcensored autobiography*” vastaavanlaisen jännittyneisyyden tilasta, jossa hän eli lapsuutensa ja nuoruutensa. Merkilläpantavaa monien perheiden reagoinnissa tilanteeseen, jossa yksi perheenjäsen juo, on eri jäsenten asenteet juomista kohtaan. Nicholsin perheessä isä joi enenevässä määrin, äiti otti isää ja ongelmaa suojaavan itsensä uhraavan asenteen. Beverley itse otti ankaran ja anteeksiantamattoman asenteen isänsä juomiseen ja isovelji otti äidin kaltaisen asenteen, jossa alkoholismi liitettiin tarinaan sairaudesta, jolle isä ei voinut mitään. (vrt. Orford 2011, 124–127.) Karl Oven vanhempi veli, hänen äitinsä ja isänsä muodostavat myös omanlaisen vuorovaikutusverkoston jossa sen eri jäsenet ottavat suhteen myös ongelmiin myös yksilöinä. Beverleyn sensitiivisyys isänsä addiktiiviselle käyttäytymiselle on tyypillistä ja olosuhteet luovat tilanteen, jossa jännittyneisyys on arkipäivää. Karl Oven kuvaukset lapsuutensa tunnetiloista ovat hyvin samanlaisia. Lapset oirehtivat lukuisten eri maissa toteutettujen tutkimusten mukaan psyykkisesti ja tämä oirehdinta purkautuu ahdistuksena, hermostuneisuutena, painajaisina, itkuisuutena, kouluvaikeuksina, keskittymisvaikeuksina ja antisosiaalisena käyttäytymisenä kuten aggressiivisuutena. (Orford 2011, 128.)

Sekä Beverley Nicholsille, että Karl Ove Knausgårdille omaelämäkertojen kirjoittajina tarjoutuu mahdollisuus käsitellä varhaisia kokemuksiaan ja muodostaa narraation avulla uutta suhdetta niihin. Sisäistä tarinaa ei pelkästään ulkoisteta ihmisille luettavaksi, vaan sen yhteydessä myös kirjoittajilla tapahtuu sanattomien tunnetilojen reflektoitumista ja jäsentymistä, jossa sosiaalinen prosessi toimii välittäjänä. Näin kerrontatilanne pääsee reflektiivisesti muokkaamaan myös sisäistä tarinaa ihmisen saadessa etäisyyttä omaan tarinaansa. (V. Hänninen 2002, 55.) Omaelämäkertojen kahden osan voi nähdä keskustelemassa keskenään näistä kahdenlaisista identiteeteistä, jotka ovat eräänlaisia vastakohtia toisilleen. Kirjoja lukiessa minulle syntyi voimakas tunne siitä, miten nuoruuden huomattomana pysyminen käy ensimmäisen osan kautta keskustelua toisen osan aikuisuuden, parisuhteen, perheenisän roolin, palkitun kirjailijan roolin ja sitä kautta menestyneen ja tunnetun roolin kanssa, joka kaiken lisäksi kertoo elämästään hyvin totuudenmukaisesti lähes mitään salaamatta.

Omaelämäkertojen aikajännite ei ole kronologinen ja myös ensimmäisen osan aikana Karl Ove liikkuu ajassa kirjoittamisen ajan ja nuoruuden kokemusten välillä:

”Kun nyt istun kirjoittamassa tätä, on kulunut yli kolmekymmentä vuotta...Tänään on 27. helmikuuta 2008. Kello on 23.43. Nimeni on Karl Ove Knausgård, olen siis tätä kirjoittaessani 39-vuotias. Minulla on kolme lasta, Vanja, Heidi ja John, ja olen naimisissa toista kertaa, Linda Boström Knausgårdin kanssa...En koskaan sano mitä oikeasti ajattelen, en koskaan sano mitä mieltä oikeasti olen, myötäilen aina niitä joiden kanssa kulloinkin puhun, olen olevinani kiinnostunut siitä mitä he sanovat, paitsi silloin kun juon, silloin menen useimmiten toiseen ääripäähän ja vaivun ahdistukseen joka on vain kasvanut vuosien mittaan...Niinpä en enää juokaan. En halua että kukaan tavoittaa minua, en halua että kukaan näkee minua, ja näin siinä on käynytkin: kukaan ei tavoita minua eikä kukaan näe minua.” (Knausgård 2011a, 31).

Rita Jähi tekee havaintoja väitöskirjassaan (2004) tarinallisuuden ja selviytymisen suhteesta.

Psyykkisen sairauden tavoin alkoholismi luo häpeän ja salailun ilmapiirin, jossa ensin on yleensä tärkeää selvittää, mitä tapahtui etsien samalla syitä sille miksi niin tapahtui. Kokemusten vaikutuksesta itseen muodostuu myös tässä tilanteessa kysymyksiä ja tätä kautta myös tulevaisuuden ennustaminen nykyisyydessä olevien vaikutusten avulla tulee näkyvämmäksi. Mielen maisema saattaa olla vaille jäämisessä ja traumaissa jonkin aikaa, mutta tähän kohtaa saattaa tulla myös selviytymisen teeman aukeneminen. Teema aukenee etsimällä selviytymistä edustavia asioita ja kertomuksia selviytymisestä. Näin kuvaan astuu selviytyneen positiosta omaa tarinaansa kertova selviytyjä, joka käyttää omaa elämäänsä aineistona ja josta hän rakentaa selviytymistarinaansa. (vrt. Jähi 2004, 120.)

”Olin kirjoittanut kirjani isälle. Sitä en ollut tiennyt, mutta niin se oli. Hänelle olin sen kirjoittanut...Halusin että hän näkisi minut” (Knausgård 2011a, 480)

Selviytymisstrategioiden kannalta huomionarvoista on, että ihmisillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa toimijan asemaan, johon heidät sijoitetaan. Asemat muodostuvat sosiaalisista instituutioista ja selviytymisstrategioita voidaan tältä pohjalta rakentaa vain sosiaalisessa kontekstissa. Rakennuksessa käytettävä materiaali koostuu julkisesta diskurssista, julkisen keskustelun tuottamista aineksista. Koska kaikilla yksilöllisillä selviytymisstrategioilla ja niiden peruselementeillä on sosiaalinen alku-perä, on jokaisen selviytymistarinan liittyttävä osaksi olemassa olevia diskursseja, ja liittäjänä on toimija itse. Muiden pitää ymmärtää tämä selviytymistarina, jolloin sen pitää olla sellainen, että

toimija osaa selittää oman suhtautumisensa toimijan asemaansa perustellen sen siedettävyyden tai nautittavuuden. (Alasuutari 2007, 188–190.)

Oman kirjailijan uran ydintarinassa Karl Ove kertoo ihmisistä, joiden tarinat ovat vaikuttaneet hänen käsityksiinsä kirjallisuudesta. Nämä tarinat ovat kirjoittamishetkellä osa hänen identiteettiään. Ne liittyvät tulkintojeni mukaan myös hänen kasvutarinaansa hyvin vaikean isän kanssa. Isän kanssa ei ole voinut varsinkaan vanhempien eron jälkeen puhua juuri muusta kuin konkreettisista asioista. Karl Ove on omaelämäkertansa kirjoittamishetkellä ajallisesti kaukana tuosta elämänvaiheestaan, mutta tapahtumat elävät vahvana hänen mielessään. Kirjoittaminen ja kirjailijaksi ryhtymisen prosessi on ammatin ja elinkeinon hankkimista ja sitä kautta Karl Oven maskuliinista identiteettiä rakentavaa kehitystarinaa, mutta samalla se liittyy tätä tarinaa vaikeasta isäsuhteesta selviytymiseen. Kirjoittaminen on vaikean asian työstämistä sen kanssa näkyväksi tulemalla, josta kirjailija on päättänyt olla vaikenematta enää. Siinä mielessä teko kirjoittaa itsestään intensiivisesti ja paljastavasti on kokonaisuudessaan maskuliinista itsensä ja yhteisönsä puolustamista ajavaa toimintaa. Karl Ove rakentaa kirjoittaessaan onnistumistarinaa siitä, miten hän osaa käsitellä kokemuksiaan, minkä voi nähdä rationaalisena valintana. Näissä kahdessa kirjoittamiseen liittyvässä funktiossa, omaelämäkerran kirjoittamisessa ja sen elinkeinon muodossa, yhdistyvät selviytymisen ja pärjäämisen teot.

Kirjallisuuden kasvamisen alkuvaiheet ja Karl Oven kuvaus niiden liittymisestä identiteettiin alkaa näkyä tarinassa äidin ulkopuolisesti hauraasta, mutta filosofista ja runollisuutta pursuavasta veljestä Kjartanista, joka on yltänyt ärsyttämään ajatuksillaan Karl Oven isää. Kjartanilla on usko parempaan maailmaan, kommunistisen aatteen lujuttua, jota Karl Ove ihailee. Kjartanin kommunistisen ajattelun vahva kausi on alkanut Karl Oven ollessa vasta parivuotias ulottuen Karl Oven isän perheen jättämisen aikoihin, Karl Oven ollessa 16-vuotias.

”Niinpä se oli minulle vain hatara aavistus kun aloin kuusitoistavuotiaana kiinnostua siitä mitä ihmiset ”olivat”. (Knausgård 2011b, 152).

Tulkintoja tehdessä pohdin sitä miksi Karl Ove on ottanut Kjartanin elämäntarinan ja oman suhteensa hänen ajatuksiin osaksi omaelämäkertaa. Tämän selvittämisessä minua auttoivat Vilkon (1995, 159–160) ajatukset siitä, että elämäkertaa on osa kirjoittajan elämää kirjoitushetkellä, jossa kirjoittaja luo jo elämässään eletyn ja sitä kautta tallennetun nykyhetkeä ja tulevaisuutta varten. Knausgårdilla on ollut läsnä ajatus kietoa minut yhtenä kirjoitusten lukijoina ja kokijoina mukaan kertomuksen maailmaan. Kirjoittajana Knausgård on tehnyt valintoja siitä, mitä hän valitsee tapah-

tumakulun merkittäviksi hetkiksi omaelämäkertomukseensa ja arviota siitä mitä osaa ne tänään esittävät hänen elämässään sekä sitä, miltä ne ovat tapahtumahetkellä tuntuneet. Emotionaalisuus on siksi yksi tärkeimmistä muistelu- ja kertomistapahtuman tekijöistä. Karl Oven teksti Kjartanista on hyvin kunnioittavan ja ihailevan sävyistä ja tulkitsen sen sijoittuvan tärkeäksi osaksi kirjailijan maskuliinista identiteettiä, jossa hän tarvitsee nuoreksi mieheksi kasvaessaan herkkyydelleen kiinnekohtaa omassa kasvuympäristössään. Isä on alkanut tuolloin juomaan ja tekemään eroa perheestä. Vaikuttimena roolimallin etsimiselle muualta on toiminut isän torjuva ja mitätöivä suhtautuminen Karl Oveen.

Kjartan on jäänyt lapsuudenkotiinsa asumaan ja hoitamaan ikääntyviä vanhempiaan, mikä vahvistaa Karl Oven Kjartaniin liittämää tarinaa sitoutumisesta. Kjartan sitoutuu elämänvalintoihinsa ja sitä kautta kaikkeen tekemäänsä huolimatta pinnallisesta epämaskuliinisuudesta:

”Hän oli harvinaisen herkkä mies, hauras kuin haurainkin kasvi, täysin välinpitämätön ja kyvytön elämän käytännön puolia kohtaan, joten kaiken mitä hän teki, sen mikä oli hänen arkeaan, hän joutui tekemään pakosta. Päivästä toiseen, kuukaudesta toiseen, vuodesta toiseen. Silkkää raakaa tahtoa” (Knausgård 2011b, 150)

Tarina herättää minussa lukijana Kjartanin luonteen lujouden ja peräänantamattomuuden kautta kunnioitusta, mutta myös mahdollisuuksien menettämisen tragediaa putkimiehen ammattivalinnan kautta. Kjartanin mielenkiinnon ja intohimon ollessa aivan toisaalla, intensiivisen filosofisen maailman jakamisen mahdollisuudet muiden kanssa ovat harvassa. Siitä huolimatta Kjartan on pysynyt valitsemallaan tiellä. Tulkitsen, että Kjartanilla on ollut vahva rooli isän vastustamisessa aatteellisuuden ja abstraktiuden edustajana Karl Ovelle. Karl Oven isän on ollut mahdotonta hyväksyä poikaansa, ja isän luomassa pelon ilmapiirissä on mahdoton voittaa isää ja näyttää paremmuttaan edes jotenkin. Karl Oven valinta kirjoittaa Kjartanin elämänvaiheista ja niiden liittymisestä omiin ajatuksiin saa minut tekemään tulkintaa siitä, että Kjartanin rooli on ollut tärkeää 16-vuotiaalle pojalle ja erityisesti isästä irrottautumisen vaiheessa.

Karl Ove ei ole tiedostanut isän ja Kjartanin väittelyiden asiasisältöä, mutta hän pystyi sitäkin paremmin aavistamaan heidän välillään ratkaisevan eron:

”Muistan miten isäni keskusteli hänen kanssaan kun kävimme kesäisin isoäidin ja isoisän luona, heidän kovat äänensä kantautuivat alakerran olohuoneesta kun yritimme nukkua, ja vaikka en osannut ilmaista asiaa enkä edes ajatellut sitä, aavistin että heidän välillään oli ero ja että se ero oli ratkaiseva. Isäni kannalta keskustelu oli rajallista, hän valisti

Kjartania millaisia tämän hairahdukset olivat, mutta Kjartanille aate oli henki ja elämä, kaikki tai ei mitään. Siitä johtui isäni äänen ärtymys, siitä johtui Kjartanin äänen hehku.” (Knausgård 2011b, 151.)

Karl Ove palaa samoihin aikoihin myös *Taisteluni. Ensimmäinen kirja* – kirjassa, kertoen vanhempainillasta, jossa isä on käynyt kuullen Karl Oven matematiikanopettajalta kritiikkiä poikansa käytöksestä. Keskustelussa isän ja pojan välillä on havaittavissa isän voimakas häpeä, jonka hän kääntää kestävämmän itsestään pois päin syyttäen opettajaa.

”– Hän pani kaiken minun syykseni. Hän haukkui minut kun minulla on tuollainen vetelys poikana.

Kiemurtelin isäni edessä.

– Mitä sinä sitten sanoit?

– Haukuin hänet. Sinun käyttäytymisesi koulussa on hänen vastuullaan. Ei minun. Ei se silti ollut suoranaisesti miellyttävää. Ymmärrät varmasti. (Knausgård 2011a, 58.)

Isä kertoo lopettavansa vanhempainilloissa käynnit mutta tapahtuneella isän vastuunpakoilun lisäksi toinenkin merkitys Karl Ovelle:

”Mahaani kipristi, pieniä ilonpilkahduksia singahteli koko ajan ruumiistani, tällaista ei ollut tapahtunut koskaan ennen. Hän ei ollut koskaan puolustanut minua. Hän ei ollut koskaan jättänyt puuttumatta asiaan jos käytöksessäni oli kritisointavaa...Pieninkin moite että juttelin liikaa tai en pitänyt huolta tavaroistani, niin hän tuli jälkeensä vihoittelemaan minulle. Puhumattakaan niistä harvoista kerroista jolloin olin saanut huomautuksen. Se oli tuomiopäivä. Se oli yhtä helvettiä.

Kohteliko hän minua nyt noin koska minusta oli tulossa aikuinen?

Oliko meistä tulossa samanarvoisia?” (Knausgård 2011a, 59.)

Karl Ove tekee omaa tulkintaa tuon ajan tapahtumista liittäen ne omaan aikuistumiseensa. Hän kertoo myös itse alkaneensa nähdä isäänsä eri tavalla ja toivoneensa että tämä olisi tekemisissä ystäviensä ja kollegojensa kanssa enemmän, sillä isä muuttui silloin erilaiseksi vaikka se tekikin hänestä arvaamattoman. Vuorovaikutus isän ja pojan välillä sisältää alkoholismille tunnusomaisia puhumattomuuden piirteitä ja Kjartanin palava aatemaailma kasvattaa tulkintani mukaan Karl Oveessa toisenlaista pohjaa erilaisten maskuliinisuuksien mahdollisuuksien kasvuksi. Kjartanissa henkilöityy toisenlaisena miehenä olemisen mahdollisuudet, joista Karl Ove ammentaa omaan elä-

määnsä vaikuttimia. Se kasvattaa tulkintani mukaan hänessä isälle pärjäämisen ja hänen voittamisensa mahdollisuuden, kenties jopa isän murhan. Isä ei itse tarjoa pojalleen selkeitä mahdollisuuksia olla hyvä tai kokea paremmuutta suhteessa maskuliinisuuteen ja Kjartan tuo tähän Karl Oven itenäistymisvaiheeseen tärkeää uutta dialogia maailmaan kasvavan pojan ja siinä pärjäämisen muodossa. Siksi juuri nämä kaksi eri kirjoissa olevaa tapahtumaa alkoivat keskustella mielessäni keskenään niistä lukiessani. Ne vastasivat alkuperäiseen kysymykseeni siitä, miksi Knausgård kirjoitti Kjartanista ja tämän vaikutuksesta hänen suhteeseensa kirjallisuuteen ja runouteen sekä niiden tarjoamaan toisenlaisen todellisuuden tavoittamiseen niin monisanaisesti *Taisteluni. Toinen kirja* – teoksessa. Kjartan herätti Karl Ovessa kiinnostuksen toisenlaisuuteen, jonka hän on ottanut osaksi itseksi kasvamisen prosessia.

”Mutta vaikka en ymmärtänytkään mitään siitä mitä Kjartan sanoi, enkä mitään siitä mitä hän kirjoitti, en myöskään mitään runoilijoista joita hän niin hartaasti kehui, ymmärsin vaistomaisesti, että hän oli oikeassa siinä, että oli olemassa korkein filosofia ja korkein runous, ja että jos niitä ei ymmärtänyt, jos ei pystynyt ottamaan niihin osaa, ei voinut syyttää muita kuin itseään” (Knausgård 2011b, 154.)

Kjartanin kirjoittamia runoja on julkaistu pienimuotoisesti ja se on herättänyt Karl Oven suvussa kunnioitusta. Suvun kunnioituksella on tulkintani mukaan merkitystä siihen mitä Karl Ove pitää tavoiteltavana maskuliinisen identiteetin kannalta. Runous on Karl Ovelle jotain suurta ja vaikeasti tavoiteltavaa, johon hän etsii suhdetta omaelämäkerrassaan:

”Vaikka paljon oli muuttunut elämässäni sen jälkeen, suhtautumiseni runouteen on pysynyt pohjimmiltaan samana. Pystyin lukemaan runoja, mutta ne eivät koskaan avautuneet, ja se johtui siitä, ettei minulla ollut ”oikeutta” niihin: ne eivät olleet minua varten. Kun lähestyin niitä, tunsin itseni jonkinlaiseksi petturiksi, ja sitten myös aina paljastuin, sillä ne runot sanoivat aina: kuka sinä luulet olevasi kun tulet tänne?” (Knausgård 2011b, 155.)

Karl Ove kokee jäävänsä yhden kirjallisuuslajin, runouden, ulkopuolelle ja menetyksen lisäksi hän kokee voimakasta ulkopuolisuuden tunnetta.

”Se myös langetti ylleni tuomion. Runot katsoivat aivan toiseen todellisuuteen, tai ne katsoivat todellisuutta eri tavalla, ja se tapa oli todempi kuin tämä, ja koska sitä kykyä ei voinut opetella, vaan se joko oli tai sitä ei ollut, se tosiseikka tuomitsi minut elämään alhaisuudessa, niin, se teki minusta alhaisen” (Knausgård 2011b, 155.)

Selvitäkseen tästä tuskallisen oivalluksen sisältämästä tuomiostaan joka sisältää alemmuudentunnetta ja häpeää, on Karl Ove kehittänyt kolmenlaista strategiaa. Ensimmäinen oli asian hyväksyminen ja tunnustaminen, toinen asian kieltäminen sitä kautta, että runouden ymmärtäminen vielä joskus aukeaa ja kolmas runouden ulkopuolelle jäämisen strategia on ongelman torjuminen kokonaisuudessaan. Strategioissa on kyse voimakkaiden negatiivisten tunteiden kanssa selviämisestä. Karl Ove liittää näitä strategioita runouden ymmärtämisen vaikeuksiinsa ja punnitsee niitä kirjoittamisen hetkellä niiden käyttämisen erilaisten puolien kautta, niiden sopivuutta erilaisiin tilanteisiin ja paremmuuksia toisiinsa nähden. Kirjallisuus ja kirjoittaminen ovat Karl Ovelle selviytymiskeino ja lukiessani häntä, olen ensimmäisestä lukukerrasta lähtien tehnyt koko ajan tulkintaa siltä pohjalta, että Karl Ovelle kirjallisuus, taide ja runous ovat mahdollisuus ymmärtää todellisuutta eri tavalla ja rakentaa omaa identiteettiä. Tämä taito, jota Karl Ove käyttää elämässään, on lähtenyt liikkeelle Kjartanin varhaisesta vaikutuksesta ja se on toista todellisuutta avaavaa maailmojen ymmärtämistä.

”Abstraktissa todellisuudessa pystyin rakentamaan itselleni itseyden, itseyden, joka koostui lauseista, konkreettisessa todellisuudessa olin se mikä oli, ruumis, katse, ääni.” (Knausgård 2011b, 141.)

Nämä sanat Karl Ove lausuu lukemansa ystävän Geirin kirjan yhteydessä ja ne liittävät kirjailijan kasvutarinan selviytymiseen. Murrosiässä voimakkaammin alkanut irrottautuminen isästä ja oman maskuliinisen identiteetin rakentaminen saa tulkintani mukaan kasvuvoimaansa kielen maailmasta, jonka avulla Karl Ove pystyy rakentamaan itseään. Geir on kasvanut naapurisaarella ja he ovat samaan ikäluokkaan kuuluvina olleet kuitenkin toisistaan tietämättömiä lukion aloittamiseen saakka. Geir olisi ollut tärkeämmässäkin roolissa Karl Oven ystävänä irrottamassa häntä omasta kiinteästä suhteesta veljeensä Yngveen, ellei Geir olisi muuttanut pian ystävyystymisen jälkeen Ruotsiin. Kuullessaan 11 vuotta myöhemmin Geirin kirjasta, Murtuneen nenän estetiikka, totesi Karl Ove ihailevansa tässä miehessä edelleen pirullisuutta ja kykyä erottua laumasta. Nuoruuden ystävyiden lisäksi se, että Geir on aikalainen ja samalla alalla, tuo tulkintani mukaan kontrastia Karl Oven käsitteisiin itsestään kirjailijana. Pohjoismainen yhteiskunta tarjoaa mahdollisuudet pärjäämiseen ja mahdollisuuden menestymiseen kirjailijana ja Karl Ove päättää hankkia yliopistokoulutuksen sitä varten. Kirjailijan ura ja ammatti on parhaimmillaan perinteistä länsimaista maskuliinisuutta tukevaa yhteiskunnallisesti arvostettua ja näkyvää toimintaa. Karl Ove tavoittelee keskiluokkaisuutta ja päätyykin olemaan lopulta uravalintansa kautta sen lisäksi keski-ikäinen, valkoihoinen heteroseksuaali. Keski-ikä määrittää muita ikäkausia siten että se sen ylivallalle tulee oikeutus keski-ikäisten

kantaessa päävastuun koko yhteiskunnasta. Nuoruuden ammattivalinnat voi nähdä tämän keski-ikäisen mieheyden tuottaman hegemonisen maskuliinisuuden kautta sillä muiden ikäkausien miehet suhteuttavat omaa miehistä ”vajauttaan” tähän. (J. Hänninen 2006, 69.) Riski siitä, että ei menesty, on olemassa, mutta Karl Ove on päättänyt sen ottaa. Sekin on maskuliinisuutta henkivä päätös. Yhteiskunta ei aseta Karl Ovelle miehenä samanlaisia esteitä rakentaa uraa, kuten esimerkiksi käytettäessä vertailukohtana hänen samalla alalla työskentelevää vaimoaan Lindaa, joka kantaa päävastuuta kolmen lapsen hoidosta. Taisteluasetelma pääsee vallitsemaan tästä asetelmasta käsin miesten kesken (Jokinen 1999, 18–19). Tämä on nähtävissä Karl Oven ja Geirin välisessä vuorovaikutuksessa, siinä miten Knausgård siitä kirjoittaa. Kuitenkin myös ystävyys ja ihailu ovat läsnä hänen kirjoitessaan Geirin kirjasta ja siitä mitä se hänelle merkitsi:

”Geirin kirjan tärkeys johtui myös siitä että meillä oli niin samanlainen tausta – olimme täsmälleen yhtä vanhoja, tunsimme samat ihmiset samoista paikoista, koko aikuiselämämme oli mennyt lukemiseen, kirjoittamiseen ja opiskelemiseen – miten hän siis oli joutunut niin radikaalisti erilaiseen paikkaan?” (Knausgård 2011b, 140.)

Geirin puhuessa uudesta käsikirjoituksestaan, jonka raakaluonnoksen Geir on antanut Karl Ovelle kommentoitavaksi, on Karl Oven näkökulma siihen hyvin subjektiivinen jota hän pohtiikin itse-kriittisesti:

”Pelkkä ulkopuolinen katse olisi parantanut sen. Sen hän oli siis saanut, tosin ironisen, aivan liian ironisen...johtuiko se ehkä siitä että minulla oli tiedostamaton toive korottaa itseni hänen yläpuolelleen, koska hän oli muuten aina niin ylivoimainen?” (Knausgård 2011b, 136.)

Geirin ja Karl Oven keskelle muodostuu kilpailu- ja vertailuasetelma, joka sisältää maskuliinisen identiteetin rakentamisen kannalta tärkeitä elementtejä. hegemonista maskuliinisuutta rakennetaan aina suhteessa alisteisiin maskuliinisuuksiin ja naisiin (Connell 1987, 183). Knausgårdin valinta omaelämäkerrassaan onkin kirjoittaa Geirin ”murtuneen nenän estetiikkaa”-kirjan vaikutuksesta omaan ajatteluunsa. Karl Ove oivaltaa ystävänsä kirjasta, että itsenäinen ajattelu kumpuaa konkreetista, omien aistien avaamasta kokemusten maailmasta abstraktin ajattelun ollessa toisten luomien käsitysten ja käsitteiden varassa. Tulkitsen tämän oivalluksen keskeiseksi myös päätökselle kirjoittaa omasta elämästään omaelämäkerta ja käyttää näin omia kipeitäkin kokemuksia siinä konkreettisen, itsenäisen ajattelun pohjana.

Ennen Lindan tapaamista Karl Ove on elämässään etsikkovaiheessa kirjailijan uransa kanssa ja ystävyyden tärkeyttä kuvastaa sekin, että Karl Ove löytää itsensä Tukholman rautatieasemalta silloisen naisystävänsä Tonjen jättäneenä ja sopii Geirin kanssa tapaamisen. Tapaamisen alku sisältää paljon jännitettä joka nousee Karl Oven tunteesta, että hänen on pidettävä puoliaan ettei anna Geirille älyllistä yliotetta (Knausgård 2012b, 173). Tukholmassa Geir on lähes ainoa sosiaalinen tuttavuus ja Karl Ovelle alkaa etsikkoajan aikana tapahtua elämäntarinan kannalta tärkeitä muutoksia:

”Aloin juosta. Ja aloin taas kirjoittaa. Ensimmäisestä romaanistani oli jo neljä vuotta, eikä minulla ollut mitään. Maatessani naisellisesti kalustetun vuokra-asuntoni vesisängyssä päätin kaksi asiaa. Joko alkaisin kirjoittaa elämästäni sellaisena kuin se oli nyt, päiväkirjamaisesti ja avoimesti, ja ottaisin eräänlaiseksi synkäksi pohjavirraksi mukaan kaikki viime vuosien tapahtumat – ajatuksissani kutsuin sitä Tukholman-päiväkirjaksi – tai sitten jatkaisin tarinaa jota olin aloitellut kolme päivää ennen kuin lähdin tänne...Päätin ryhtyä kirjoittamaan taskurapu- ja lokkitarinaa, kirjoitin kaksikymmentä sivua, kirjoitin kolmekymmentä, lyhyistä juoksulenkeistä tuli yhä pidempiä, ja pian kiersin koko Söderin, kilot karisivat ja puhuimme Tonjen kanssa yhä harvemmin.” (Knausgård 2011b, 189.)

Geirin kanssa Tukholmassa oleminen ja keskustelu omista tärkeistä asioista nostattaa Karl Ovella pintaan myös lapsuudenaikaiset tapahtumat ja oman isän kuoleman. Hän kuvaa näitä aiheita tyhjentyneiksi, joka kuvastaa niistä usein puuttuvaa tunnesanastoa ja Geirin kanssa käytyjen keskustelujen vaikutus on ollut ilmeisen terapeuttinen siinä mielessä, että hän on saanut Geirin elämäkokemuksista niiden vastakohtamaisuuden kautta kiinnekohtaa omaan elämäntarinaansa jopa siinä määrin, että on päättänyt alkaa kirjoittaa niistä. Samalla tämä uuden sivun kääntäminen elämässä juonellistuu omaelämäkerrassa etsikkovaiheeksi, jonka päättää elämänvaiheen ydintarinana Lindan tapaaminen:

”Sitten tapasin Lindan, ja aurinko nousi” (Knausgård 2012b, 189–190).

5.2 Löytöretki omaan isyyteen

Karl Ovelle perheellistyminen ja lasten saaminen käynnistävät mietinnän arvoista ja valinnoista. Hänelle suurin näistä on perheen ja työn vertailu. Molemmat ovat suurelle osaa ihmisistä tärkeitä ja molemmille on vaikeaa antaa paljon aikaa, joten siitä seuraa kilpailuasetelma. (Jallinoja 2000, 133.)

”Lapset painavat minua suohon. Siinä on jotakin hyvin alhaista. Sellaisissa tilanteissa olen loputtoman kaukana siitä ihmisestä joka haluan olla...mutta mitkään siihenastiset kokemukseni eivät varoittaneet minua siitä elämän invaasiosta jota lapset merkitsivät...Perhekään ei ole tavoitteeni...Miksi kirjoittamiseni on johtanut siihen että lastenrattaamme näyttävät siltä kuin olisimme löytäneet ne kaatopaikalta? (Knausgård 2011a, 41–42.)

Perheen ja perhearvojen säilyessä modernin elämän jakaessa aikaa työn ja perheen kesken, jää mies helposti perheen uusien muotojen haussa altavastaaajaksi. Tämä rooli ”heittopussina” syntyy perinteisen aseman näennäisyyden ja ylikorostuneisuuden pohjalle. Samalla kysymykset elämän päämääristä ja elämäntavasta ovat Karl Oven perheellistymisen elämäntilanteessa keskeisiä viimeistään ajankäytön uudenlaisen suunnittelun takia. Isyys voidaan kokea siten yhtenä projektina muiden joukossa. Puhutaan individualistisesta perhekäsityksestä, joka saa tilaa perinteiseltä familistiselta perhekäsitykseltä. (Huttunen 36–37.) Maskuliinisen identiteetin kannalta pohdintaan liittyy median tuottamat voittajat, jotka kertovat yhteiskunnan kannalta merkittävästä menestymisen arvosta (Jallinoja 2000, 129).

Olen oppinut elämästä vai sen että minun on kestettävä se, oltava koskaan esittämättä siitä kysymyksiä ja poltettava sen synnyttämä kaipuu kirjoittamiseen. En tiedä mistä tämä ihanne on peräisin, ja kun nyt näen edessäni mustaa valkoisella, se näyttää melkein perverssiltä: miksi velvollisuus ennen onnea? (Knausgård 2011a, 43.)

Lasten kanssa oleminen tuottaa monenlaista tunnetta ja myös vaihtelua niiden ääripäiden välillä:

”Raivo leimahti minussa. Minun teki mieli nostaa molemmat ilmaan ja puristaa heidät tiukasti kumpaankin kainalooni. Oli käynyt useammin kuin kerran että olin kantanut heitä sätkivinä ja kirkuvina kainalossani, välittämättä vähääkään ohikulkijoista jotka aina tuijottivat kiinnostuneen näköisinä kohtauksiamme, aivan kuin minulla olisi ollut apinan naamari tai jotakin.” (Knausgård, 2011b, 16).

Maskuliinisesta näkökulmasta raivo on oikeutettua, mikäli se tarkoittaa hetkellistä irrationaalista turhautumisesta johtuvaa kyllästymistä tilanteeseen ja tekoa siitä ulospääsemiseksi. Kulttuurillinen oikeutus tälle miehelle käyttäytymiselle on siis olemassa. (Skeggs 1993, 22.) Karl Ove turvautuu fyysisen ylivallan kautta otettuun tilanteen hallintaan ottamiseen lasten kanssa ratkaisukeinona, mutta kuvaa samalla pystyvänsä itsehillintään kuten siteerauksessa, jättäen raivon tuoman mieliteon ajatuksen tasolle ja palaten rationaalisuuteen. Hän ajattelee sitä miten muut näkevät hänen toimintansa ja perheen ”kohtauksen” ellei hän onnistu raivonsa käsittelyssä. Viitatessaan apinan naamariin tulkitsen, että Karl Ove ei halua tulla nähdyksi naurunalaisena ja tämä johtaa tilanteen käsittelyyn johdonmukaisemmalla tavalla:

”Tällä kertaa onnistuin hillitsemään itseni.

– Voitko mennä rattaisiin istumaan, Vanja? kysyin.” (Knausgård, 2011b, 16.)

Karl Ove, kuten moni muukin lapsiperheellinen kokee arjen ja työelämän ristipaineet jatkuvaa soveltamista ja neuvottelemista vaativaksi projektiksi. Hän aloittaa omaelämäkertansa toisen osan refleктоimalla työn ja kotielämänsä välistä suhdetta:

”En ole koskaan ymmärtänyt mitä järkeä lomassa on, en ole koskaan tarvinnut sitä, minun on aina vain tehnyt mieli tehdä enemmän töitä. Mutta kun on pakko, minkäs sille voi” (Knausgård 2011b, 7.)

Karl Ovelle loma on pakkoa, josta hän pikemminkin haluaa pakoon rutiinimaisuutta ja turhautumista. Samalla hän kuitenkin välittää lapsistaan ja pyrkii olemaan heille hellä ja läsnä oleva perheenisä vastaten lasten ja vaimonsa tarpeisiin. Miesten tarinat uudenlaisesta kiintymyksestä lapsiin edustavat tavallisinta maskuliinisuuskirjallisuuden haaraa. Siinä perinteisesti naisen rooliin asetettavan lasten elämän keskeisyyden on kuvattu nousevan myös miehille merkittäväksi työelämän ja kaveruussuhteiden rinnalla. Maskuliinisuus sovitetaan uuteen tapaan perheellistämällä intressejä ja näin miehille avautuu uusia mahdollisuuksia nähdä yhteiskunnallista asemaansa perheintressien kautta. (Jorma Sipilä 1994, 24–25.) Representaatioina nämä kirjallisuuden mieskuvat ovat suhteessa todellisuuteen epäsuorasti. Ne eivät heijasta sitä suoraan, vaan ne tuottavat maskuliinisuutta ja niiden tuotannon suhteesta todellisuuteen voidaan esittää kysymyksiä. (Jokinen 2000, 121.)

Ruotsalaisen yhteiskunnan isyyden biologiset painotukset ovat muokanneet lakeja isyyteen, avioliittoon, avoliittoon ja eron jälkeiseen huoltajuuteen liittyen siten, että Ruotsi tarjoaa isyyteen otolli-

sen testimaaston kysymyksille siitä, onko Ruotsi mies-ystävällinen valtio. Esimerkiksi sille, kuka on oikeutettu toimimaan isänä ja mitkä ovat tämän isänä toimivan oikeudet ja velvollisuudet suhteessa isyyteen. Vastakkain asettelevan kysymyksen miesystävällisyydestä tai epäystävällisyydestä voi tätä kahden elättäjän mallin maata esimerkkinä käyttäen haastaa ja kysyä sitä, miten yhteiskunnat ylipäänsä määrittelevät miesystävällisyyden ja millä elämäalueilla tämän ilmiön ajatellaan näkyvän? (Bergman & Hobson 2002, 92–93.) Karl Ove kokee lastenhoidon ja suhteensa kehittymisen siihen siten, että luokkansa ja kulttuurin vaikutuksesta hänet on pantu omaksumaan naisen rooli siinä mielessä kuin mitä sillä aikaisemmin on tarkoitettu. Hän pohtii sitä, mitä hän itse aktiivisen isän roolillaan saavuttaa ja samalla vaikeuttaa omaksua tätä roolia. Sen hän on kuitenkin ottanut ja pohtii, että koska ei ole osannut perhesuunnitteluvaiheessa ennakoida tulevaa esimerkiksi sanoutumalla irti lastenhoidosta ehtona lapsen tekemiselle, on nyt suoritettava osansa. Tämän vanhemmuuden suorittamisen näkökulmasta lastenhoidossa toteutetaan tasa-arvoisuutta, kumpikin vanhempi osallistuu siihen. Karl Oven kuvaukset lapsistaan ja heidän luonteenpiirteistään saavat minut tekemään tulkintaa osallistuvasta isyydestä, jossa isä on kiinteässä vuorovaikutuksessa lastensa kanssa.

Parisuhteen kannalta puhetta tasa-arvoisuudesta voi yrittää nähdä myös kahden erilaisen tasa-arvo käsityksen, miehen ja naisen, sekä myös kahdenlaisten eri selviytymistapojen kautta. Naisten ja miesten tasa-arvoprojektit perhe-elämässä voivat olla toteutukseltaan hyvin erilaisia. Miehet voivat olla käymässä naisten valtakunnassa, he toteuttavat pieniä projekteja omasta näkökulmastaan siinä missä naiset hallitsevat suuremman perheen dynamiikan sisältävän projektin. (Tigerstedt 1994, 76–77).

Taisteluni Ensimmäinen Kirja ja *Taisteluni. Toinen kirja* – teoksissa Karl Ove kirjoittaa itsestään ja kokemuksistaan aikuisen miehen näkökulmasta. Elämän kriisivaihe ja sitä kautta uuden narratiivisen itsensä rakentamisen prosessin tarve on tulkittavissa kirjojen sisällöstä. Näissä vaiheissa hän reflektoi itseään suhteessa oman isänsä elämänvaiheisiin ja niissä siihen, mitä oma isä on ollut miehenä.

”Kun isäni oli kolmekymmentäkolme, hänellä oli kolmetoistavuotias ja yhdeksänvuotias poika, hänellä oli talo ja auto ja työpaikka, ja sen ajan kuvissa hän näytti mieheltä, ja muistaakseni hän myös käyttäytyi kuin mies, ajattelin ja menin tiskille” (Knausgård 2011b, 164.)

Kirjoittaessaan siitä, miten kateissa Karl Ove on ollut itsensä kanssa, hän tekee matkaa vierauden ja ulkopuolisuuden sekä isälleen alistumisen kertomuksesta kohti uudenlaista identiteettiä, jossa hän voi olla vapaana isänsä otteesta omaan elämäänsä. Hän tunnustaa jatkuvan ristiriitaisuuden olemas-

saolon sen sijaan, että kieltäisi sen. Selvitäkseen kokemuksistaan, on hänen rakennettava suhdetta uudelleen ja hyväksyä omaa vihaansa ja sitä, ettei kuolleelle isälle voi antaa kaikkea mahdollisesti anteeksi.

”Elämää on helppo ymmärtää, sitä määritteleviä tekijöitä on vähän. Minun elämässäni niitä oli kaksi. Isäni ja se etten kuulunut minnekään.”
(Knausgård 2011b, 603.)

Karl Ove on jäänyt alkoholisoituneen isänsä kanssa asumaan äidin muuttaessa pois, myös nelisen vuotta vanhempi Yngve-veli on jäänyt hänen kanssaan. Näistä isän kanssa vietetyistä vuosista ennen kotoa pois muuttamista huokuu isän ja pojan hyvin vaikea suhde. Isästä piirtyy omaelämäkerrassa voimakas kuva Karl Oven elämän ja identiteetin merkittävänä määrittelijänä sen negatiivisessa merkityksessä. Tämä herättää selviämisen kannalta tärkeän uuden identiteetin rakentamisen kysymyksiä minussa lukijana ja sai minut miettimään, että mitä muuta identiteettiä Karl Ove rakentaa isän muokkaaman latistetun tilalle selviytyäkseen kokemuksistaan? Myös kysymys siitä miten hän sitä rakentaa, nousi esille jo *Taisteluni. Ensimmäinen kirja* – teoksen ensilukemisen aikana. Tätä varten kiinnitän aineistossa huomiota siihen, miten Karl Ove reflektoi ja kertoo itseään suhteessa selviytymisen teemaan ja siihen, mitä merkityksiä selviytyminen miehisestä näkökulmasta hänen kertomuksessa saa. Maskuliinisesta hegemoniasta ei löydy selitystä kaikelle miehelle käyttäytymiselle. Knausgårdin kirjoituksissa nämä sanoittamattomat miehyyden uudet mahdollisuudet hegemonian kapean alueen ulkopuolella ovat kiinnostukseni kohde.

Kokemukset heijastuvat toisten kanssa yhteydessä olemisessa. Omaelämäkerran kahden ensimmäisen osan, *Taisteluni Ensimmäinen Kirja* ja *Taisteluni. Toinen kirja* aikana Karl Ove käy jatkuvaa kädenvääntöä kahden maailman välillä. Toisessa hän on yksin ja toisessa muiden kanssa. Tyypiteltynä versioina toisessa Karl Ove on pakomatalla arjesta yksinäisyydessä ja toisessa muiden kanssa, kaivaten muualle. Yksin oleminen Karl Ovelle hyvin tarpeellista ja se on pitänyt hänet käynnissä koko aikuiselämän ajan. Tämän tarpeen toteutumattomuus kasvattaa turhautumisen lähes paniikinomaiseksi tai aggressiiviseksi. Tarpeensa toteuttamiseksi hän toimii lapsiperhevaiheessa raivaten omaa aikaa perhe-elämästä ja valitsee Tukholmasta kahviloita, joiden valintaperusteena on se, ettei kahvilan ihmisiin ole muodostunut mitään henkilökohtaista suhdetta. Tämän hän tekee siksi, että häntä ei tervehdittäisi minään muuna hahmona, kuin ventovieraana. Tulkintaa tähän voi hakea Juha Siltalan (1994, 443–444) riippuvuuden häpeällisyydestä miehelle, jonka omaan isäänsä pettyminen on jättänyt häpeän valtaan. Riippuvuus on tällöin häpeällistä, vaikka tarve toiselle itseä tukevana osana onkin välttämätöntä. Tämänkaltaisen sietämättömän häpeän asetelman hallinta ja

sitä kautta minän koossapysyminen vaatii jatkuvaa toisen vahvistuksen saamista ja välimatkan säätelemistä toisiin ihmisiin ottamalla heitä sisään ja ulos itseän. Näin ei synny tilannetta, jossa tämä vahvistus jäisi saamatta ja tämä tiedostava rationaalisen toiminnan rakenne vahvistaa maskuliinista identiteettiä.

Tulkintani yksin olemisesta on sen paikka miehisen identiteetin rakentumisen ”työverstaana”. Hännisen mukaan (V. Hänninen 2002, 55) kerronta ulkoistaa sisäistä tarinaa, jolloin kertoja saa etäisyyttä tarinaan. Kertoessaan tästä kerrontatilanteesta Knausgård luo kerrontatilanteen, joka on samalla refleksiivinen. Tämän mukaisesti kertomuksen ja sisäisen tarinan välillä on suhde, jossa kerrontatilanteen ehdot muovaavat sisäistä tarinaa. Muiden kanssa oleminen, erityisesti perheenisänä, ja sitoutuminen heihin tuo esiin ihmissuhteiden dynamiikkaa, jossa toisen hyvinvointi on aina omaa tärkeämpää. Itseys katoaa varsinkin pienlapsiperheen arjen samanlaisina toistuvissa tilanteissa, joissa Karl Ove ei voi hakea merkitystä rutiineihin oman itsensä kautta, vaan muiden.

Itseys katoaa myös muiden kuin perheenjäsenten intensiivisen läsnäolon yhteydessä. Tästä Karl Ove käyttää jopa dynamiikkaa voimakkaampaa sanaa mekaniikka, joka kuvastaa sen alistavaa, muuttumattomaksi tuomittua otetta hänen elämässään ja ajattelussaan. Surun ja voimattomuuden tunne ajaa kaipaukseen ja tämän toiseen todellisuuteen pakenemisen kohteet löytyvät kirjallisuuden kautta vaikka menneestä maailmasta ja sen ihmiskuvasta, jossa identiteetit näyttäytyvät selkeinä:

”Ennen maailman läpi kulki ihminen, nyt maailma kulkee ihmisen läpi. Ja kun merkitys siirtyy, merkityksettömyys siirtyy perässä. Enää emme siirry yöllä Jumalan huomaan, toisin kuin 1800-luvulla, jolloin jäljelle jäänyt ihmisyyttä otti haltuunsa kaiken, kuten on nähtävissä Dostojevskilla ja Munchilla ja Freudilla” (Knausgård 2012b, 107).

Todellisuudesta pakeneminen kirjallisuuteen uppoamisen kautta tuo väliaikaista helpotusta ristiriitaisuuteen. Pahimmillaan itseyttä ristiriitauttava elämä kuvastuu vaikeutena olla arjessa muiden kanssa yhteydessä:

”Minua satoi sosiaalinen tilanne, eivät siinä olevat ihmiset. Näiden kahden näkökulman välillä ei ollut mitään. Oli vain pienuutta ja itsetuhoa, toisaalla suuruutta ja etäisyyttä. Ja niiden välillä on arki. Ehkä juuri siksi minun oli niin vaikea elää siinä...kyse oli jostakin olennaisemmasta, siitä ettei arki tuntunut minusta arvokkaalta, kaipasin siitä aina pois, olin aina kaivannut. Elämä jota elin ei ollut omaani. Yritin tehdä siitä omaani, kävin taistelua koska halusin sitä mutta epäonnistuin, kaipuuni teki tyhjäksi kaiken mitä tein.” (Knausgård 2011b, 75.)

Esikoisen syntymän jälkeen Karl Oven elämä jakautuu yötä myöten tapahtuvaan kirjoittamiseen ja romaanin valmistumiseen ja sitä seuraavaan elämään koti-isänä esikoisen ollessa vasta viisikuinen. Kirja nimettiin Pohjoismaiden neuvoston kirjallisuuspalkintoehdokkaaksi ja Karl Ove haluaa lisää julkista huomiota todeten hänellä olevan siihen keinotekoisesti luotu, mutta huumeenomainen tarve. Ristiriita perinteisestä maskuliinisesta arvosta, yhteiskunnallisesta menestyksestä, suhteessa kotona tehtävään lastenhoitoon on hyvin läsnä Karl Oven odottaessa puheluita toimittajilta samalla kun hän hoitaa esikoista. Hän tuntee hellyyttä lastaan kohtaan, mutta ikävystyminen ja turhautuminen nousevat suuremmiksi tunteiksi (Knausgård 2011b, 80).

Karl Oven isyys ja miehisyys käy dialogia ruotsalaisen yhteiskunnan miehisyyden murroksen ja sen julkiseen keskusteluun esiin nostaman lapsikeskeisyyden kanssa. Kulttuurin vaikutus vanhemmuuteen ja isyyteen on dialogissa Karl Oven oman maskuliinisen identiteetin kanssa:

”Se mikä oli ennen ollut normaali asia josta ei erityisemmin puhuttu, nimittäin lapset, nostettiin nyt elämisen etualalle, ja sitä palvottiin niin kiihkeästi että sen olisi pitänyt saada kenet tahansa kohottamaan kulmiaan, sillä mitä se merkitsi? Keskellä tätä hulluutta minäkin siis työntelin lastani, yhtenä niistä isistä, jotka näennäisesti asettivat isyytensä kaiken muun edelle” (Knausgård 2011b, 81.)

Karl Ove Knausgård liittää isänä kehittymisensä maskuliiniseen identiteettiinsä kun hän kirjoittaa entisestä minästään imperfektissä ja uudesta preesens-muodosta. Näin muutokseen isänä tulee ymmärrystä ja Karl Oven löytää itsensä uudesta omakuvasta. Tästä muutoksesta Karl Oven pohdiskelevaa itsereflektiota omaelämäkerran toisen osan loppupuolelta:

”Jos joskus olin ollut kiusaantunut joutuessani lykkimään kaupungilla lastenvaunuja, se oli nyt ollutta ja mennyttä ja täysin vieras ajatus työntäessäni kuluneissa rattaisissa kolmea lasta pitkin katuja, usein kaksi tai kolme ostokassia toisesta kädestä roikkuen, otsalla ja poskilla viiltohaavojen syvyiset uurteet ja silmät palaen tyhjää hurjuutta johon olin kauan sitten menettänyt yhteyden. Enää minua ei haitannut vaikka ehkä vaikutinkin naismaiselta, nyt oli saatava lapset sinne minne olin menossa, ilman että he heittäytyivät poikkiteloin maahan ja kieltäytyivät jatkamasta matkaa, tai mitä he nyt kulloinkin keksivät pääni menoksi. Kerran tien toiselle puolelle pysähtyi japanilaisten turistien ryhmä osoittelemaan minua, ihan kuin olisin ollut sirkusparaatin johtaja. Tuossa menee skandiinaavinen mies! Katsokaa ja kertokaa siitä lapsenlapsillenne!” (Knausgård 2011b, 585.)

Aikaisemmat ajatukset ja puhetapa isyyden näennäisyydestä on poissa tästä uudesta ydintarinasta. Karl Ove työntelee mahdollisesta naismaisuudestaan huolimatta ylpeänä kolmea lastaan kadulla, joka on toisaalta hegemonisen maskuliinisuuden korostaman mahtavan heteroseksuaalisen rakastajan kuvan alleviivaaja. Tärkeä asia maskuliinisen identiteetin kannalta on tulkintani mukaan miehisyyden ratkeamattomuuden kestäminen. Karl Ove kokee saavansa näyttää naismaiselta, hän antaa itselleen luvan siihen, eikä se sitä kautta enää häiritse. Tyhjä hurjuus silmissä, johon hän kertoo menettäneensä yhteyden, viittaa tulkintani mukaan nuoruuteen, jolloin kaikki edessä oleva tuntuu mahdolliselta ja siihen, miten aikuistumisen kautta suunnan löytäminen elämälle ei täytä tuota elämän nälän tyhjiötä ikinä kokonaan, jättäen ”hurjuuden” täyttymättä. Ratkeamattomuuden kestäminen tai hyväksyminen tuo uusia mahdollisuuksia isyyden toteuttamiselle, se mahdollistaa maskuliinisuuden moninaisuuden. Tämä mahdollisuus aukeaa siksi, että Karl Ove ei joudu tarkastelemaan ja rakentamaan identiteettiään pelkkä hegemoninen maskuliinisuus mittapuunaan. Tämä tavalliselle miehelle tavoittamattomissa oleva maskuliinisuus ei anna tilaa samoin kuin se, että hän lopettaa vertaamisen ja keskittyy oman perheensä kannalta olennaisiin tarpeisiin ja niihin vastaamiseen. Lapset pitää saada nyt samaan menosuuntaan hänen itsensä kanssa. Karl Ove on kasvanut aikaisemmasta pakenemisen tunteestaan ja työ sekä perhe-elämä eivät tulkintani mukaan ole ainakaan aikaisemman tasoisessa voimakkaassa ristiriidassa.

Kokonaisuudessaan omaelämäkerran tässä vaiheessa on esillä tarinan juonellistuminen myös isyyden osalta. Kertomuksen ajallisuuden heterogeeninen luonne muodostaa näin synteetin, jossa se tehdään kokonaisvaltaiseksi. Tämä alun maskuliinisen identiteetin riitasointuisuus yhdistyy sopusointuisuuden kanssa ja Karl Ovesta syntyy kuva yhtenä kokonaisena henkilöahmona, joka on käynyt läpi muodonmuutoksen suhteessaan lapsiensa kanssa olemiseen ja lastenhoidon taakan jakamiseen. (Kaunistmaa & Laitinen 1998, 188–191.)

5.3 Hegemonisen maskuliinisuuden rajankäyntiä

Toisen lapsen Heidin syntymisen aikaan perhe muuttaa Malmöhön Tukholmasta. Muuton syynä on ollut elämänmuutoksen halu synkkänä koetussa tilanteessa. Myös vaikeudet naapurin kanssa ovat ajaneet tähän päätökseen.

”Kerran kun venakko oli tullut luoksemme ja minä olin Vanja ja Heidi sylissä käskenyntä häntä pysymään meistä kaukana, hän oli sanonut että hän lähettäisi jonkun miehen hakkaamaan minut, soitimme poliisille ja

teimme hänestä rikosilmoituksen uhkausten ja häiriköinnin takia. En koskaan uskonut, että olisin mennyt niin pitkälle, mutta niinpä vain menin.” (Knausgård 2011b, 580.)

Mainittu naapuri kyseenalaisti moneen otteeseen Karl Oven miehisyyden auktoriteetin osalta.

”Ethän sinä ole herra omassa talossasi. Sinut ajetaan ulos tupakalle. Seisot tuolla pihalla kaikkien pilkattavana. Luuletko etten ole nähnyt sinua? Halua puhua hänen kanssaan...”

Sydän takoi rinnassani. Raivo li ainoa asia jota todella pelkäsin. En koskaan onnistunut pitämään heikkouttani aisoissa. Jalkani valahtivat veteliksi, käsivarteni pehmeiksi, ääneni alkoi väpättää. Mutta sitä hänen ei tarvinnut huomata.

– Saat puhua minun kanssani, sanoin ja otin askeleen häntä kohti.” (Knausgård 2011b, 119.)

Karl Oven kohtaama tilanne on tulkintani mukaan miehisestä näkökulmasta vaikea. Naapuri ei suostu keskustelemaan hänen kanssaan kirjeestä, jolla Linda on yrittänyt lähestyä aihetta. Miehi- siksi ominaisuuksiksi lasketut vakaus, järkkymättömyys ja kyky itsensä ja yhteisönsä puolustami- seen ovat vaikeita toteuttaa tässä tilanteessa, jossa uhkaaja on epänormaalisti käyttäytyvä nainen, joka rakentaa voimakkaan miehisyyden kyseenalaistamisen ja provosoinnin kautta vastakkainaset- telua. Naisten maailmanlaajuinen alistaminen miehille tarjoaa erilaistamiselle lähtökohdan. Yksi sen muodoista, korostunut feminiinisyys, rakentuu tälle alistamiselle tyydyttäen miesten halut ja kiinnostuksen kohteet mukautuen niihin. Muita strategioita määrittää vastarinta tai muut sen muodot tai monimutkaiset strategiset myötämielisyyden yhdistelmät hegemoniselle maskuliinisuudelle. Hegemoninen maskuliinisuus ei tarkoita sitä, että naisille oltaisiin erityisen inhottavia kun puhutaan alistamisesta. Hegemonisen maskuliinisuuden ja korostetun feminiinisuuden väliltä löytyy sopi- muksia, joiden tekeminen merkitsee niiden käytäntöjen ylläpitoa, jotka vakiinnuttavat miesten yli- valtaa naisista. Jotkut naiset saattavat kokea olonsa jopa sorretuksi ei-hegemonisten maskuliini- suuksien kanssa ja hegemoninen kaava on heille tutumpi ja hallittavissa oleva. (Connell 1987, 183– 185.)

Naapurin nainen on ottanut Karl Oven perheen silmätikukseen, ja kosta perheen normaaleista asumisen äänistä koostuvan päiväsaikaan tapahtuvan häiriön huudattamalla musiikkia asunnossaan öisin Karl Ove reflektoi toimintaansa ”venakon” kanssa rationaalisena, hän keskustele siinä missä nainen Karl Oven sanoja lainaten: ”esittää silmät leimuten ja tuohtuneesti elehtien valituksiaan”

(Knausgård 2012b, 130). Karl Ove rakentaa maskuliinisuuttaan kuvauksissaan vuorovaikutuksesta tämän naapurin kanssa siten, että koska miehinen rationaalisuus, rauhallisuus ja itsensä sekä yhteisön puolustaminen eivät johda mihinkään, on hänen turvauduttava virkavaltaan. Tätä päätöstä analysoiva yllä siteerattu kuvaus sisältää Karl Oven puikkelehtimista minä ja me-muotojen välillä. Hän esittää itsensä aktiivisena itse tilanteessa, jossa hän on käskenyt naista poistumaan, mutta tilannetta ja sen eteenpäin viemistä poliisiasiaksi seuraa dialogi Linda-vaimon kanssa. Tästä voi tehdä tulkintaa, että tähän päätökseen Karl Ove siis tarvitsee vaimoltaan tukea ja hyväksynnän siitä, ettei hän pysty asialle enää mitään. Tässä vaiheessa Karl Ove on antanut kuulluksi tulemisen tilaa kaikille osapuolille, vaimolleen ja naapurille ja tulkintani mukaan toiminut sovittelijan roolissa, joka on hänelle ominainen siksi, että hänellä on vaikeutta toimia toisen tahtoa vastaan.

Miehisyyden puolustaminen aiheena mietityttää Karl Ovea esikoista odottaessa. Hän kertoo tilanteesta, jossa kaksi miestä tappelee raastasti Sveavägenin metrolaiturilla. Karl Ove menee ensimmäisenä väliin ja tilanne laukeaa ilman haavereita. Hän liittää mielessään tapahtuman aiempiinkin kirjassa mainittuihin tilanteisiin:

”Olin ajatellut monta kertaa sitä kun en uskaltanut potkaista sisään vessan ovea, vaan jouduin pyytämään apua nyrkkeilijältä ja sitä kun en uskaltanut pyytää Arvidia hiljentämään veneen vauhtia, ja ylipäätään sitä miten Linda hätäili toimintakykyni puolesta, enkä enää epäillyt. En ainaakaan voinut vain katsella” (Knausgård 2011b, 309.)

Karl Ove jää tapauksen jälkeen pohtimaan sitä, miten oli muiden silmissä tällä kertaa säilyttänyt toimintakykynsä. Älykkäänä tekona hän ei silti väliin menemistä ajatellut, sillä miehillä olisi voinut olla vaikka veitset ja lisäksi väliinmenolla ei ollut hänen elämänkulkunsa kannalta mitään olennaista vaikutusta. Pelkkä katselu ei riittänyt, hän piti toimintaa kokeena itselleen ja pystyikin fyysisen maskuliinisuuden näkökulmasta tekoon, jossa punnittiin hänen toimintakykyään. Miehinen ruumis ei anna maskuliinisuutta kantajalleen vaan se toimii maskuliinisuuden vastaanottajana. Tässä mielessä ruumis on sosiaalinen ja saa sosiaalisen määritelmän. (Connell 1987, 83.) Taustalla näissä Karl Oven mainitsemissa tilanteissa, jotka ovat miehisyksien näyttämöitä, on tulkintani mukaan tarve saavuttaa miehistä hyväksyntää. Hegemonisen maskuliinisuuden tarjotessa tavoittamatonta ideaalista miehistä tapaa ratkaista tilanteita, on teko askel siihen suuntaan. Karl Ove ei lähtenyt kylpyhuoneen oven rikkomiseen Lindan ulos saamiseksi tai Arvidin kovaa ajamisen kieltämiseen, mutta nyt hän teki toisin. Miehisen hyväksynnän tarve nousee pelosta olla saavuttamatta sitä sillä silloin miehinen arvo laskee. Pelko ja huoli miehisestä suoriutumuksesta saa miehet projisoimaan niitä muihin ja se johtaa tekoihin. Suoriutumisen kyseenalaistajista kasvaa näin myös uhkia.

(Skeggs 1993, 27.) Pelkkä läsnäolokin saattaa riittää tämän sisältä kasvavan miehisyyteen kohdistuvan uhallisuuden kokemuksen syntymiselle, kuten tilanteessa sen jälkeen, kun Karl Ove hävettää se, ettei hän ole potkaissut ovea sisään:

”...heidän läsnäolonsa huoneessa oli ohimenevä ja mitäänsanomaton, kuin satunnaisen ajatuksen, tämä oli jotain muuta, ja joka kerta kun kohtasin sen, tunsin epäonnistuneeni, näin itseni sellaisena rajallisena ja heikkona miehenä joka olinkin, miehenä joka eli elämäänsä vain sanojen maailmassa” Knausgård 2011b, 42.)

Huumori on Karl Oven selviytymisen tapa tässä riitasointuisuuden ristiaallokossa, jossa miehisyyden on koetuksella. Tämä tulee esiin kahdessa eri keskustelussa, jotka Karl Ove käy nöyryytystä ja alentuvuutta sisältävästä kokemuksestaan käytyään Vanja -esikoisen kanssa vauvartytmiikan tunteilla. Keskustelu Geir-ystävän kanssa sisältää itseironiaa ja ohjaa humoristisella tavalla tilanteen miehisen seksuaalisuuden näyttämölle. Miehin seksuaalisuus ei ole olemassa luonnostaan, vaan se on sosiaalisen prosessin tulosta (Connell 1987, 83). Tässä miehisestä näkökulmasta kerrotussa tarinassa Karl Ove on pääosassa, kauniin naisen tapaamiseen kutsuttuna, seksuaalisesti kiinnostavana miehenä. Naisten suosio on yksi miehuuden todistamisen tapa. Se, että mies on heteroseksuaalisena rakastajana kysytty ja haluttu, osoittaa maskuliinisuutta sillä maskuliinisuus määrittyy sekä erona feminiinisyteen, että toisiin maskuliinisuuksiin. Maskuliinisuuksien säätely ja esitystavat ovat siis pitkälti homososiaalisia. (Jokinen 2003, 15) Muiden kuin hegemonisten maskuliinisuuksien eli alisteisten maskuliinisuuksien ei tarvitse olla niin selvärajaisia kuin vallitsevan hegemonian. Sen tärkeimpiä kulmakiviä, joiden kautta miehisyyttä määritellään, ovat avioliitto instituutiona, heteroseksuaalisuus ja homoseksuaalisuus sille alisteisena maskuliinisuutena. (Connell 1987, 186.)

Karl Oven leikinlasku maskuliinisuudestaan voidaan nähdä myös rajojen vartioimisen näkökulmasta sekä mieheyden rakentamisen näkökulmasta. Homososiaalisuuden käsite on hyvä kattamaan myös näiden kahden mieheyden vartijan ja rakentajan keskustelun piiriä, jossa rakennetaan samalla myös ulospääsyä Karl Ovelle vaikeasta maskuliinisuuden kyseenalaistumisen tilasta. Miehet tekevät tätä kahdestaan rajaamalla oman kielellisen toimintansa kautta oman miehisen ryhmänsä ulkopuolelle vauvartytmiikan muita osanottajia ja naisia (Salonen 2003, 91.) Myös seksi toimii tässä rakentamisessa hyvänä eron tekijänä ja rajanvartijana ja rytmiikan tuntiohjaajan naisellinen viehätysvoima tekee tätä sukupuolittunutta vastakkainasettelua – me ja muut.

Totuus Karl Oven todellisista tuntemuksista vauvarytmiikan tunnilla, pääasiassa raivosta kuitenkin paljastuu, ja tilanteen komiikka naurattaa lanteiden ketkutuksineen ja mahamakkaroineen. Perinteisten maskuliinisuuksien, kuten heteroseksuaalisuuden, itsensä puolustamisen ja yhteiskunnallisen menestymisen kääntäminen päällelleen toimii tulkintani mukaan huumorin sieluna. Kaveriporukoissa piilee korostuneen heteroseksuaalisen käyttäytymisen takana miehisen vallankäytön alue (Jokinen, 224). Länsimaisen kulttuurin maskuliinisuuksina pidetään tunteiden kontrollia, toiminnallisuutta, hallitsevuutta, suoriutumista, rationaalisuutta ja fyysistä voimaa eivätkä tähän maskuliinisuuteen kuulu yhteisöllisyys, emotionaalisuus ja empaattisuus feminiinisiksi määriteltyinä piirteinä. (Jokinen 2010, 128–129). Lapsi ei ole tässä miehisessä diskurssissa kuin passiivisessa, välineellisessä roolissa isän sylissä ja viehättävän vauvarytmiikan naisohjaajan välissä.

” – *Tapasin juuri kauniin naisen.*

– *Niin?*

Hän kutsui minut luokseen.

– *Suostuitko?*

– *Kyllä vain. Hän kysyi jopa nimeäni.*

– *Mutta?*

– *Hän ohjasi niin sanottua vauvarytmiikkaa. Minun piti istua siellä ja taputtaa käsiä ja laulaa lastenlauluja hänen edessään Vanja sylissä. Pie-nellä tyynyllä. Monen äidin ja lapsen kanssa.” (Knausgård 2011b, 91.)*

Huumori helpottaa tulkintani mukaan tässä miehisessä diskurssissa rajojen ylittämistä, jossa perinteinen hegemoninen miehisuus on uhattuna. Mieheyden ja omasta ruumiista määräämisen oikeuden menettäminen ovat tilanteessa läsnä maskuliinisuuden uhkina ja kestämillä tämän uhkan kestää miehisuus. Linda-vaimon kanssa käytävään keskusteluun ei sama huumori samojen elementtien puutteen vuoksi yllä, eikä ole tarkoituskaan. Tässä lyhyessä keskustelussa käydään neuvottelua maskuliinisista identiteeteistä. Rooleista käsin käydyssä vuoropuhelussa korostuu miehen itsensä ja miehisyytensä puolustaminen sillä, ettei hän enää ikinä aio mennä vauvarytmiikkaan ja se, että nainen ymmärtää ja sitä kautta hyväksyy tämän miehisen näkökulman selviönä, jossa mies on paikassa vasten miehistä luontoansa.

”*Ymmärrän, hän sanoi (Linda), ei enää kiinnostuneena. Niin erilaista oli hänen lapsenhoitonsa. Täysin kokonaisvaltaista. Ja aivan aitoa.”*
(Knausgård 2011b, 95.)

5.4 Parisuhde yhtenä miehuuden näyttämöistä

Sopeutuminen parisuhteeseen on sopeutumista vallan ja voimasuhteiden uuteen järjestykseen, jossa Karl Ove joutuu hyväksymään myös lapsuudesta tuttua pelkoa itsessään. Lindan kanssa eläminen nostattaa monenlaisia vaikeitakin tunteita Karl Ovessa

”Riidat ja kohtaukset olivat pahinta mitä tiesin, ja olinkin onnistunut välttelemään niitä pitkälle aikuisiässäni. Parisuhteissani ei ollut koskaan ollut kovaäänisiä riitoja, vaan yhteenotot hoidettiin minun tyylilläni, toisin sanoen ironialla, sarkasmeilla, epäystävällisyydellä, mököttämällä, mykkäkoululla. Vasta kun Linda tuli elämäni, se muuttui. Ja miten se muuttuikaan. Minua pelotti. Se ei ollut mitään rationaalista pelkoa. Fyysinen voimani oli tietenkin täysin ylivoimaista häneen verrattuna, ja mitä suhteemme tasapainoon tuli, hän tarvitsi minua enemmän kuin minä häntä, siinä mielessä että viihdyin hyvin yksin ja että yksin oleminen oli minulle toisaalta mahdollisuus, toisaalta houkutus, kun taas hän pelkäsi yksin jäämistä enemmän kuin mitään muuta. Siitä huolimatta, vaikka voimasuhde olikin sellainen, pelkäsin aina kun hän kävi kimppuuni. Pelkäsin samalla tavalla kuin pienenä. En ollut siitä ylpeä, mutta mitäpä se auttoi? En voinut ohjata ajatuksiani tahdonvoimalla, silloin minut täytti jokin muu, se oli syvemmällä, siellä missä ehkä oli koko luonteeni perusta. Kaikki tämä jäi Lindalta huomaamatta. Minustahan ei näkynyt, että pelkäsin. Kun yritin antaa takaisin samalla mitalla, ääneni saattoi sortua koska itku puristi rintaani, mutta hänen kannaltaan se olisi yhtä hyvin voinut johtua raivosta. Ei, tai kyllä hän sittenkin aavisti sen. (Knausgård 2011b, 439–440.)

Lindan voimakkaampi tarve olla kontaktissa Karl Oveen on heidän parisuhteensa dynamiikan kannalta merkittävä asia. Se määrää pitkälti parisuhteen tanssin askeleet vetäytymisen ja toista kohti pyrkimisen mielessä. Tilanne ei ole tasa-arvoinen ja Karl Ove analysoi molempien pelkoja suhteen vuorovaikutuksessa. Tilanne saa minut miettimään, mitä Karl Ove menettäisi tunnustamalla pelkonsa Lindalle. Valta-asemansa? Jos Linda edustaa sitä naisten enemmistöä josta Connell (1987) käyttää nimitystä korostettu feminiinisyys, on tilanne maskuliinisuutta tukevaa. Toisessa tapauksessa vallassa pysyminen voisi olla parisuhdetta tuhoavaa. Toinen tulkinta maskuliinisuuksien kannalta on kysymys siitä, pelkääkö hän tulevansa näkyväksi vähemmän miehenä tämän tunnustamisen takia eli näyttäytykö se heikkoutena, miehisyyden vastakohtana? Maskuliinisen identiteetin säilyttäminen on tässä suhteessa haaste ja Karl Ove selviää siitä olemalla samaan aikaan sekä mies että nainen. Karl Ove on rakentanut tämän asetelman tulkintani mukaan paljolti vallan varaan, joka syntyy äidin lopullisen lapsista vastuun ottamisen varaan. Hän kertoo melko pian esikoisen syntymän jälkeen itsestään ehdottomana työhön pakon edessä keskittyvänä jääräpäänä, rahaa on saatava

jotta tullaan toimeen. Jotta hän pystyy työn tekemiseen, on hänen otettava äidin äitiydestään irtautumisen biologinen ja henkinen vaikeus aseekseen:

”...Sanoin Lindalle, että muuttaisin työhuoneelleni, minun oli kirjoitettava yötä päivää. Et voi, hän sanoi, se ei käy, sinulla on perhe, oletko unohtanut sen? Pitääkö minun huolehtia tyttärestäsi yksin? Pitää, sanoin. Näin on. Ei, hän sanoi, et saa lupaa. Selvä, sanoin, mutta teen sen joka tapauksessa. Ja sen tein. Olin aivan maaninen. Kirjoitin koko ajan...Hän sanoi jättävänsä minut...Sanoin että sen kuin jätät. En välitä, minun on kirjoitettava. Se oli totta.” (Knausgård 2011b, 375.)

Hän kuitenkin saa romaanin valmiiksi ja Linda lopulta hyväksyy tämän teon prosecco-lasia tarjoten kotiin palaamisen hetkellä. Lindan silmissä jääräpäinen päättäväisyys on lopulta hyväksyttävä ja kenties karvaat pettymyksen tunteet huuhdotaan sovinnon lasin kanssa. Joka tapauksessa tämä kokemus pohjalla luo valta-asemaa, sillä saman asetelman toisto on mahdollinen, kuvaannollisesti sanoen nainen on naulittu siihen. Se on osa neuvotteluja, joissa Karl Ove ja Linda sopivat parisuhteensa rooleista, työnjaosta ja naisen ja miehen rajoista. Lindalle ei jää vaihtoehdoksi kuin alistua ja hyväksyä se ettei Karl Ove osallistu lapsenhoitoon.

Edellä oleva Karl Oven siteeraus seuraa välikohtausta naapurin ”venakon” kanssa. Hän reflektoi suhteessa välikohtaukseen sitä, miten hän kokee parisuhteen pelkojensa keskellä oppineensa itsensä puolustamisesta siinä määrin, että hän päättää puolustautua epäoikeudenmukaisesti heitä kohtelevaa naapuria vastaan

”Olin kai oppinut siitä jotakin. Vielä vuotta aiemmin minun olisi ollut mahdotonta haukkua ketään niin kuin äsken olin haukkunut venakkoa. Hänen kanssaan vain ei tietenkään ollut mahdollista hieroa sovintoa. Tämän jälkeen riitamme vain kiihtyi.” (Knausgård 2011b, 440.)

Hän on tullut tietoiseksi omasta heikkoudestaan:

Lisäksi minulla oli luonteessani heikkous jonka vuoksi sanoin joo, joo silloin kun tarkoitin ei, ei. Sen vuoksi pelkäsin niin paljon loukkaavani muita, pelkäsin niin paljon konflikteja, pelkäsin niin paljon ettei minusta pidettäisi että olin valmis hylkäämään kaikki periaatteet, kaikki haaveet, kaikki tilaisuudet, kaiken mikä haiskahti todellisuudelta, välttääkseni sitä”. Olin huora. Se oli ainoa kattava sana.” Knausgård 2011b, 562.)

Maskuliinisuus ei ole feminiinisydestä erillään, kuten Karl Ove voimakkaasta tilanteeseen liittyvästä itsen määrittelystä pohjimmaiseen naiskategoriaan ilmenee. Maskuliinisuus ottaa ilmaisunsa siitä miten miehet asemoivat itseään suhteessa naisiin. (Brittan 1989, 3.) Tarkastellessani parisuhteen kehittymistä kokonaisuutena alkuvaiheesta kriisivaiheeseensa maskuliinisuuksien rakentumisen näkökulmasta, voin nähdä myös mahdollisten tarinoiden vaihtoehdot toteutuneiden rinnalla. Karl Ove toimii perinteisen maskuliinisesti siltä osin, että hän kestää lapsiperheellisen arjen turhauttavaa tilannetta ”kuin mies” sulkien oman kokemus- ja tunnemaailmansa, josta alkaakin kehittyä voimakas yksin olemisen tunne parisuhteessa.

”Kostin hänelle (Linda) antamalla hänelle kaiken mitä hän vaati, toisin sanoen huolehdin lapsista, luuttusin lattiat, pesin vaatteet, ostin ruoan, laitoin päivällisen ja ansaitsin kaikki rahat, niin ettei hänellä ollut mitään konkreettista valittamisen aihetta minusta ja roolistani. Yhtä asiaa en hänelle antanut, ja se oli ainoa asia mitä hän halusi: rakkauttani. Sillä tavoin kostin hänelle. (Knausgård 2011b, 582.)

Karl Ove ei puolusta itseään ja tarpeitaan tässä asiassa suoran toiminnan kautta, vaan toimii epäsuorasti. Tämän kaltaisen toiminnan tulkitseen perinteistä maskuliinisuutta vastaan asettuvana: mies käy psykologisin asein naisen kanssa eräänlaista tunnesotaa ja tulkitsee itsensä voittajaksi. Kysymys kuuluu, mitä Karl Ove feminiinisen marttyyrimaisella toiminnallaan voittaa tai tavoittelee? Toiminnan intentiona on saada itselleen enemmän omaa aikaa, mutta toivottava tulos ei kuitenkaan toteudu muuten kuin Lindan murtumisena rakkauden puutteessaan iltaisin ja tämä muodostaa parisuhteen dynamiikalle syklisyyden, sama kuvio toistuu illasta iltaan. Karl Oven toiminnan voi nähdä monesta näkökulmasta, mutta yksi näistä valloittaa oman tulkintakehykseni: hän ei ota vastuuta omista tarpeistaan ja niiden ilmaisemisesta. Tilanteen voisi nähdä maskuliinisuuden rajojen rikkomisena siinä mielessä, jos Karl Ove ottaisi suoraselkäisesti emotionaalisen kokemusmaailmansa puheeksi samalla tavalla kuin esimerkiksi rakastumisen vaiheessa. Silloin hän rikkoisi rajaa perinteisen miehisen rationaalisen ajattelun ja emotionaalisen itseilmaisun välillä. Maskuliinisen identiteetin säilyttämisen näkökulmasta hän kuitenkin tulkintani mukaan puolustaa itsepintaisesti omaa reviiiriään olemalla antamatta rakkautta Lindalle ja tekemällä kaikki kotityöt jotka ehtii. Hänelle on kuitenkin tässä tilanteessa vaikeutta ilmaista negatiivisia tunteita ja sen alla vaikeutta pahoittaa toisten mieltä. Tilanne johtaa ristiriitaisuuksiin:

”Halusin jättää hänet koska hän valitti aina, hän tahtoi aina jotakin muuta mutta ei koskaan tehnyt mitään asian hyväksi, valitti vain, valitti valittamasta päästyään, ei koskaan ottanut tilanteita sellaisina kuin ne

olivat, ja kun todellisuus ei vastannut hänen toiveitaan, hän moitti minua, niin pienessä kuin isossakin.” (Knausgård 2011b, 10.)

Pienten lapsien takia saatetaan arkikokemusten perusteella jäädä epätydyttäväänkin parisuhteeseen (Forsberg 2003, 88). Nyt kirjoittaessaan tästä julkaistavassa omaelämäkerrassa, hän ylittää rajan julkisen ja yksityisen välillä rikkoessaan tätä perinteistä miehistä rajaa. Karl Ove artikuloi tunteuksiaan ääneen ja tämän tekeminen ei ole hänelle itsestäänselvyys myöskään siinä mielessä, että hänen oma isänsä ei ole tarjonnut elässään sille mallia. Hän ottaa vastuuta omien tunteidensa käsittelystä eikä jätä tätä vastuuta toisille, tässä tapauksessa Lindalle. (Skeggs 1993, 28.)

Seksuaalisuus on läsnä lapsiperheellisen arjessa myös fantasiamaailman kautta. Karl Ove on perheenisänä ja vaimonsa miehenä liikkeellä halujensa ja himojensa kanssa ja pohtii välillä niiden tarpeettomuutta. Miksi pitää vilkaista ohimenevää viehättävää naista vielä toisen kerran? Mitä tarvetta se loppujen lopuksi tyydyttää, mikä on siitä saatava hyöty? Halu edetä vauvarytmiikan vetäjän kanssa seksiaktiin saakka herättää Karl Ovea miehisen minäkuvan pohdinnan tarpeen, jossa hän erittelee ajatuksiaan miehen ja naisen roolien tasa-arvoisuuksista. Lastenvaunujen työntäminen kaupungilla näyttäytyy tässä miehisyyden riistona, jonka taustalla on minäkuva, siihenastisen eletyn elämän kokemukset ja näistä koostuva miehisyyden kokemus johon sisältyivät kaikki ikäkaudet tunteineen ja vietteineen:

”Mitä väliä siis oli vaikka käyttäydyinkin hänen silmiensä edessä kuin nainen?” (Knausgård 2011b, 97.)

Heteroseksuaalisuudella on ainoa rooli Karl Oven maskuliinisuuden määrittäjänä. Hän ei kuvaile tekstissään muuta ja nuoruusiän kehityksessä on heteroseksismi keskeisin Karl Oven seksuaalisuutta kuvaava ääni. Hän pelkää nuoruusvaiheessaan kasvavansa pitemmäksi kuin muut. Silloin hän erottuisi muista poikkeavuudellaan, joka on maskuliinisuuksien rakentumisessa keskeinen pelon lähde. (Skeggs 1993, 24.)

”Toinen, vieläkin suurempi pelko tuohon aikaan oli se että munani oli käyrä silloin kun minulla seiso...En siis koskaan voisi panna ketään” (Knausgård 2011a, 82.)

Heteroseksuaalisessa seksissä naiset edustavat miehisen suorituskyvyn arvostelijoita ja tämä muodostaa valtasuhteen kahden eri sukupuolen ja niiden seksuaalisuuden välille. Tämän valtasuhteen

alla maskuliininen suorituskyky ja koko mieheys on haavoittuvimmillaan. Siksi miehinen seksuaalisuus voi olla huoli itselle pikemmin kuin toisille. (Skeggs 1993, 25.) Karl Ove kirjoittaa ensimmäisestä ”pussailua” pidemmälle menneestä seksikokemuksestaan melko yksityiskohtaisesti. Kavereilleen hän ei kerro ensimmäisestä laukeamisestaan, josta ei oikein sen tapahtuessa ole itsekään varma. Hän kuitenkin riemuitsee tapahtuman jälkeen sukukypsyydestään.

”Minulla ei ollut sydäntä kertoa hänelle että Susanna oli riisunut myös pikkuhousunsa, Jos Jan Vidar olisi päässyt pidemmälle Margarethan kanssa, olisin kertonut. Mutta koska niin ei ollut käynyt, en halunnut vaikuttaa voitonriemuiselta” Knausgård 2011a, 93.)

Lojaalisuus ja kunnia nousevat esiin Karl Oven tavassa jättää kertomatta maskuliinisuutta uhkuvasta ”saavutuksestaan” nuoruudenkaverilleen. Karl Ove tekee päätöksen jättää kertomatta tapahtumista säilyttääkseen välit ennallaan kaverinsa kanssa ilman toisen seksuaalisen alempiarvoisuuden tunteen nousua. Tämänkaltainen intra-maskuliininen tunteensäätely on yleistä ja tärkeitä miehisessä kanssakäymisessä vallan tasapainon ylläpitämiseksi. Usein nämä rakentuvat kulttuurisesti arvotettujen kunnian sekä lojaalisuuden kautta. (Skeggs 1993, 23.)

Länsimaisessa kulttuurissa on totuttu näkemään seksuaalista kehitystä erilaisista psykodynaamisista ja psykologisista näkökulmista. Sukukypsyyden osoittaminen on initiaatoriitti, siirtymistä uuteen elämänvaiheeseen tai miehisyttä tuottavaa tapaa löytää tietä irti naisten maailmasta. Ne nähdään initiaatoriitteinä tai oidipaalivaiheesta irtautumisen loppumisena riippuen näkökulmasta joka niihin otetaan. Miehisyyden kannalta olennaista on kuitenkin selviytyminen johonkin ja tässä tapauksessa mieheyteen. (Säävälä 1999, 62–63)

J. Hänninen (1994, 122–123) on jaotellut tutkimuksessaan seksistä kertomisen tyypillisen juonenkulun neljään elämänkaaren vaiheeseen. Tutkimus kertoo siitä, minkälaisia tarinoita suomalaiset miehet kertovat seksistä. Poikuusvaiheeseen kuuluu hapuilevat kontaktirytykset, miehuuden saavuttamisvaiheessa tapahtuu ensimmäinen yhdyntä, miehuusvaiheessa toteutuu aikuisiän sukupuolielämä ja ukkous-vaiheessa seksielämä on vanhenevan miehen seksielämää. Karl Oven kuvaus ensimmäisestä kokemuksesta on vielä hapuilevan kontaktirytyksen kaltainen, mutta kuten Hännisen tutkimuksen miehillä, on se silti Karl Ovelle siirtymisriittinä poikuudesta miehuuteen ratkaiseva rajanylitys.

Puhumattomuus vaivaa monesti Karl Ovea. Rakastuessaan Lindaankin on siitä puhuminen ja asian tunnustaminen vaikeaa. Tunteen ilmaisu kirjoittamalla on hänelle luonteva tapa, mutta sanojen koh-

distaminen läsnä olevalle ei ole. Rakastumisen vaiheessa hän kirjoittaakin Lindalle kirjeen, jossa purkaa tuntemuksiaan Lindaa kohtaan, ilman aikomusta toimittaa sitä perille. Tunteistaan puhumisen pelkonsa hän lopulta kohtaa spontaanisti vasta ollessaan humalassa. Vihdoin hän kertoo kirjeensisällön, opettelee puhumaan ylittäen samalla tavallisen tai ainakin arkisen miehisen puhettavan kynnyksen:

”Haluan vain sanoa yhden asia. Sinusta.

– Minusta? hän sanoi, seisoi ihan edessäni ja katsoi minua, hiukset jo märkinä, kasvot sadepisaroista kiiltävinä.

– Niin, sanoin

Sitten aloin kertoa mitä hän minulle oli. Sanoin kaiken mitä olin kertonut kirjeessä. Kuvasin hänen huuliaan, silmiään, kävelytapaansa, sanojaan. Sanoin että rakastin häntä vaikka en tuntenut häntä. Sanoin että halusin olla hänen kanssaan. Sanoin että se oli ainoa asia mitä halusin. Hän nousi varpailleen, kohotti kasvonsa minua kohti, kumarruin eteenpäin ja suutelin häntä. Sitten kaikki sumeni.” (Knausgård 2011b, 245.)

Humalatilassa puhutun painoarvo ei kärsi inflaatiota vaan tästä alkaa pariskunnan kiinteä parisuhde. Karl Ove riisuu miehisen naamionsa ja feminisoituu, hänestä tarjoutuu Lindalle huomattavaksi emotionaalisuuden lisäksi muitakin perinteisesti naisellisiksi luokiteltuja piirteitä kuten hellyyttä ja toisen tunteiden huomioon ottamista. Tällä muutoshetkellä sankari ylittää miehisyden kynnyksen ja sankaritar muokkaa miehen aggressiivisen seksuaalisuuden emotionaaliseksi seksuaalisuudeksi. (Hietala 1993, 126.)

Karl Ove kelpaa Lindalle puhumattomana, toisin sanoen Lindalla ei siis ole ongelmia miesystävänä perinteisen maskuliiniseksi luonnehditun miehisen rationaalisuuden kanssa:

”Kumma juttu...

– Olen niin iloinen kun saan olla kanssasi, enkä silti osaa sanoa sinulle mitään. Ihan kuin sinä mykistäisit minut.

– Olen huomannut sen, hän sanoi ja vilkaisi minua. – Ei se haittaa. Ei ainakaan minua.” Knausgård 2011b, 236.)

Karl Ove kuvaa Lindaan rakastumisen vaihetta onnellisena aikana, jolloin asiat tuntuvat vaivattomilta ja hän on onnellisempi kuin ikinä. Jopa runot avautuvat nyt hänelle niiden ollessa aikaisemmin ikään kuin häneltä kiellettyjä:

”Luin Hölderliniä, ja hänen runonsa solahtivat minuun kuin vesi, niissä ei ollut mitään mitä en ymmärtänyt” (Knausgård 2011b, 248.)

Kesä vaihtuu syksyksi ja Karl Oven on keskityttävä kirjailijan työhönsä. Linda ei omistushaluisuudessaan pysty antamaan hänelle kuitenkaan tilaa työn eikä muidenkaan omien asioiden tekemiselle. Hän lähtee Lontooseen Yngve-veljensä kanssa Lindan ensin vastustaessa tätäkin.

”Koska olin saanut ensimmäistä kertaa vähän etäisyyttä Tukholman-elämäni, minulle selvisi samalla että kotiin palattuani minun olisi pakko ryhdistäytyä, alkaa tehdä kovemmin töitä. Koko pitkä kesä oli huvennut onneen ja sisäiseen ja ulkoiseen tuhlailuun, ja syyskuukin oli mennyt ilman että olin saanut aikaiseksi mitään.” (Knausgård 2011b, 259.)

Lontoosta palattuaan Knausgård aloittaa työt ja rajaa ensimmäisen paluuta seuraavan maanantai-illankin työn tekemiselle ja yksin olemiselle siinä mielessä. Linda kuitenkin ujuttautuu asunnolle ja jää yöksi. Karl Ove ei saa sanotuksi tilanteen tuottamaa vihaisuuttaan ja ahdistustaan, joilta hän ei saa myös työtään tehtyä vaikka Linda nukkuukin. Hän ei maskuliinisessa mielessä pysty ottamaan vastuuta tunteistaan ja artikuloimaan niitä. Lindan ahdistuessa erossa olosta Karl Ove ei saa todellisia tuntemuksiaan puhutuksi ja ei lähde perustelemaan yksin olemisen tarvetta töiden takia tässäkin vaiheessa. Hänen Geir-ystävänsä näkee tilanteen selkeämmin, perinteisen rationaalisen miehi- sen ajattelutavan kautta, jossa työ on keskeinen elementti jota ei saa mikään häiritä. Karl Ove perustelee kuitenkin Lindalle antamiaan myönnytyksiään pehmeydellään. (Knausgård 2011b, 262.)

Yhdessä oleminen alkaa kuitenkin vaikeutua, konfliktit yleistyä ja suhde muuttuu Karl Oven sanojen mukaan klaustrofobiseksi.

”Seurasin häntä kuin raivon meteorologi, en niinkään tietoisesti kuin myötäillen lähes pelottavan hienovaraisesti hänen tunnetilojaan”.
(Knausgård 2011b, 265.)

Lindalla on aikaisemmin diagnosoitu maanis-depressiivisyyttä, jonka vuoksi hän on ollut sairaalahoidossa. Suhteen alussa ja pariskunnan romanttisten tunteiden ollessa vallassa, on Linda halunnut kertoa Karl Ovelle myös sairaalahoidon aikana tapahtuneesta itsemurhayrityksestään. Suhteen vai-

heita tulkitessani huomaa ajattelevani, että suhteeseen alkurakastumisen jälkeen normaalisti kuuluvan itsenäistymisvaiheen alkaminen ei ajoitu molemmilla samaan tilanteeseen. Mietin lisäksi, että miten paljon tietoisuus Lindan menneisyydestä aiheuttaa hänelle suojelemisen tarvetta ja samalla sitä, että usein mielenterveyden häiriöt aiheuttavat häpeän ja voimattomuuden tunteita potilaiden läheisissä. Arki muuttui tunnetilojensa puolesta arvaamattomaksi ja Karl Ove kohdistaa myös itseensä syytöksiä ja kritiikkiä (Knausgård 2012b, 265).

Lapsen tekeminen näyttäytyy Lindalle tässä vaiheessa ratkaisuna tilanteeseen, jossa Karl Ove kokee tarvetta yksin olemiseen ja jossa Linda yrittää kuroa tätä välimatkaa umpeen. Tilanne eskaloituu Karl Oven ottaessa puheeksi lapsen yrittämisen lykkäämisen. Linda lyö Karl Ovea ja hän suuntaa kestämättömän ristiriitansa kanssa Geirille.

”Hänen kanssaan en voinut olla. Siitä ei tullut mitään” (Knausgård 2011b, 267.)

Lyömisestä hän ei kertonut Geirille johtuen häpeästä. Häpeän takaa on tulkittavissa maskuliinisuuden rakentamiseen kuuluva toisenlaisuuden pelko (Skeggs 1993, 24). Tätä samaa häpeää maskuliinista toisenlaisuudesta on tarjolla tilanteessa, jossa Linda ja Karl Ove tapaavat tarkoituksenaan hakea apteekista raskaustesti. Karl Ove on humalassa:

Kävelin hänen vieressään ja paloin häpeästä koska ihmiset katsoivat meitä, paloin syyllisyydestä koska oli juonut ja paloin pelosta koska hän käveli suoraan päälleni väkivaltaisella raivollaan. Se oli nöyryyttävää, mutta niin kauan kuin se piti paikkansa, se mitä hän sanoi, se että tänään ehkä saisimme tietää oliko meille tulossa lapsi ja että olin mennyt häntä vastaan humalassa, en voinut käskää häntä lopettamaan, en voinut toivottaa häntä helvettiin. Hän oli oikeassa, tai hän oli oikealla asialla, minun oli pakko painaa pääni ja alistua siihen” (Knausgård 2011b, 292.)

Pelko siitä, että tulee nähdyksi muuna kuin maskuliinisenä hahmona ajaa Karl Oven häpeään. Pahin pelko on, että joku tuttu näkee hänet. Samalla hän näkee oman osallisuutensa tähän alennustilaan, koska ei ole pystynyt vastustamaan juomishalujaan norjalaisen ystävänsä kanssa edellisenä iltana, joka kertoo omaa tarinaansa luonteen heikkoudesta. Tilanne päättyy Karl Oven itsehillinnän menettämiseen, romahtamiseen ja lohduttomaan itkuun asunnolla.

”Puolustukseni petti. Minulla ei ollut mitään millä panna vastaan. Purskahdin itkuun...Käännyin pois, en halunnut hänen näkevän sitä, kymmenkertaista nöyryytystäni, en ollut ihminen, en ollut edes mies.” (Knausgård 2011b, 292.)

Mielenkiintoista sanoissa, joita Karl Oven käyttää kertoessaan, ovat puolustus ja nöyryytys. Tulkit-
sen, että hän puolustautuu syytöksiä vastaan, mutta taustalla ei ole juomisen puolustaminen, vaan
maskuliinisen identiteetin. Miesten välinen väkivalta on kulttuurisesti hyväksyttyä ja miehet ovat
oppineet käyttämään voimaa ja valtaa päästäkseen määrätietoisesti päämääriinsä. Miesten emotio-
naalinen riippuvuus saattaa näyttäytyä naiseen kohdistuvana väkivaltana, sillä naiset puolisoina ovat
nähtäneet miehen heikkouden ja miehet eivät voi antaa sitä naisilleen anteeksi. (Jokinen 2000, 34.)
Karl Oven ja Lindan välikohtaus ei ole kulttuurisesti hyväksyttyä. Hänet on miehenä oman naisensa
väkivaltaisen ja sättävän käytöksen toimesta nöyryytetty miehenä muiden edessä. Sen sijaan, että
hänen tarvettaan toistaa maskuliinisuutta jokapäiväisessä elämässään tuettaisiin, käykin päinvastoin
ja tämä voi kyseenalaistaa koko hänen maskuliinisen identiteettinsä. Varsinkin jos joku tuttu näkee
tämän, vaikuttaa se enemmän hänen luomaansa maskuliiniseen identiteettiin, sillä silloin miehisyy-
den todistamistyö on tavallaan aloitettava alusta. (Skeggs 1993, 25.)

6 LOPUKSI: JATKUVAN MASKULIINISEN IDENTITEETIN LUOMISEN PAKKO

Tutkimuskysymyksenäni oli etsiä vastauksia siihen, millaisia maskuliinisuuksia kirjoittaja tuottaa itsestään kirjoituksissaan sekä tarkastella sitä, miltä maskuliinisen identiteetin rakentuminen näyttää hegemonisen maskuliinisuuden näkökulmasta.

Tuloksista tekemäni tulkinnat tukevat teoriaa siitä, että maskuliinisuudet ovat alttiina muutokselle ja neuvottelulle. Tämän aiempien miehisyden ja maskuliinisuuksien itsestäänselvyyksien, kuten vallan ja auktoriteetin kyseenalaistaminen, tekee ajassamme paradoksaaliseksi se, että nyt on myös entistä epäselvempää se, mitä miehistä pitäisi tulla. (Hearn & Pringle 2006, 3.) Maskuliininen identiteetti muodostuu tilanteittaisia subjektipositioita ottamalla. Karl Ove Knausgårdin taito reflektoida itseään kirjoittamisen kautta nousee voimavaraksi niissä elämäntilanteissa joissa hänen pitää sopeuttaa omaa ajattelutapaa uudelleen muutostarpeisiin vastatakseen. Muutostarpeita on tuonut esimerkiksi oma ikä sekä isän kuolemasta ja lapsiperheen isän rooliristiriidoista nouseva identiteetikriisi. Kirjoittamisen kautta hän tuottaa itsestään narratiivista maskuliinista identiteettiä ja tutkielmani aineisto on kuvausta hänelle itselleen sekä lukijalleen tästä prosessista.

Molemmat omaelämäkerran osat *Taisteluni. Ensimmäinen kirja ja Taisteluni. Toinen kirja* juonellistuvat omiksi kokonaisuuksiksi. Ensimmäisen osan keskiössä on isän kuolema sekä oma suhde siihen sekä omaan elettyyn elämään. Toinen osa käsittelee kirjailijan aikuisikää ja siinä olevia ihmissuhteita sekä kokemuksia. Isän käsittely tosin jatkuu vielä oman identiteetin alueella siten, että Karl Ove vertaa isää omissa elämänvaiheissa itseensä. Toisen osan lopussa Karl Ove saa kuulla äidiltään tämän rakastaneen isää sekä samalla sitä miksi hän ei ollut jättänyt isää ja ottanut lapsia mukaansa (Knausgård 2012b, 638).

Aineistoa analysoidessa hämmästelin sitä että tulkitut asiat olivat auki olevan tuntuksia ja tämä ensivaikutelma niistä säilyi läpi uudetkin lukukerrat. Monisanaisuus vie lähemmäs sitä, etteivät asiat juuri ikinä ole täysin jotain yhtä, vaan aina niissä on jotain toista. Identiteetti esiintyy Knausgårdin tekstissä sekä fiktiona että puhetaipoina, joita voi lähestyä Hallin identiteettiteorialla. Kyse on narratiiveista ja erojen ja samuuden välisestä vuoropuhelusta, ja identiteettiä voi ajatella tämän vuoropuhelun paikkana ja aikana. Tulokset jäävätkin tästä syystä tilaan, joka ei ole yksiselitteinen eikä paikallaan oleva vaan jatkuva ja moniselitteinen kuten identiteettien pitää olla. Tästä syystä en etsinyt aineistosta yksittäisiä sanoja tai lauseita, jotka kertoisivat kaiken, vaan yleistunnelmaa kerronnasta

ja omia tuntemuksiani, joista käsin tulkintoja pystyin tekemään. Havaintoyksikkönä aineistossa olivat maskuliinisuudet kertojan puheessa itsestään, jolla sain suuresta aineistosta raakamateriaalin erotettua (Alasuutari 2011, 43).

Esimerkiksi Karl Oven isyydessä toisilleen vastakkaisten tunteiden ja tarpeiden yhdenaikainen esiintyminen jäi olemaan läsnä ja se kuvastaakin hyvin mielestäni sitä miten maskuliinisen identiteetin kohdalla ei olla ikinä perillä jossain. Tein tästä tulkinnan siitä, että maskuliinisuuksien moninaisuutta voi tutkia loputtomiin eikä lopullista tulkintaa ole. Butlerin (2006, 79) ajatusten mukaisesti sukupuoli rakentuu performatiivisuuden kautta eikä se ole substantiivi, vaan toistamisella rakennettua tekemistä. Se ei ole kokoelma mitä vain ominaisuuksia, sillä sitä pakottaa sukupuolen sisälle rakentuva sukupuolinen koherenssi. Maskuliiniseen identiteettiin ja mieheyden mallien moninaisuudelle tästä voi katsoakseni ollakin enemmän tilausta, sillä muuttuva maailma tarvitsee lisäystä tarinavarantoon, tarinoita muuttuvasta miehestä.

Tehdessäni tulkintoja tästä ambivalenssista löydän yhteyksiä kolmellekin tässä tutkielmassa käyttämälleni eri elementille. Nämä ovat Vilma Hännisen tarinavaranto, miesten puhumisen vaikeus käsitteiden puuttuessa ja uuden isyyden mahdollisuudet. Karl Ove on yksi lukemattomien miesten joukossa, jotka ovat pyörittäneet mielissään tuskallisia kysymyksiä isiensä juomisen syistä ja seurauksista. Kysymykset liittyvät maskuliinisen identiteetin ja isien ja poikien välisen käsitteistön puutteeseen, jossa tarinoiden julkaiseminen tuskallisimpia kuvauksia myöten Karl Ove Knausgårdin tapaan näyttäytyy aineistoani vasten vastauksena tarinavarannon kertymiseen ja sitä kautta maskuliinisuuksien moninaisuuteen. Omat muuttuvan isyyden toteuttamisen tavat ja maskuliinisuuksien yhteiskunnallisen diskurssin muutos kohti moninaisempaa miestä ovat viemässä myös alkoholiongelmaisten miesten poikia kohti muutoksen mahdollisuuksia omassa elämässään ja identiteettinsä luomisessa siinä. Vanhat pelot ja käsitykset poikien tulemisesta isien kaltaiseksi ”juopoksi” on hylätty ainakin kaikenkattavina teorioina. Sen sijaan tutkimuksellista näyttöä on juovan isän vaikutuksesta poikien identiteettien muodostumiseen ja siitä, että ne johtavat jonkinlaiseen reagointitapaan. Vain yhtenä näistä miehen mallin tavoista on juominen, joka siirtyy tai on siirtymättä. (V. Hänninen 2002; Grönroos & Itäpuisto 2004, 151–152.)

Karl Ove käy sisäistä ja ulkoista neuvottelua identiteeteistään eri tilanteissa. Ulkoisella tarkoitan keskusteluja tai ajatuksia, joissa toisten ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen eli dialogi on selkeästi näkyvillä kirjoituksessa. Sisäisellä neuvottelulla tarkoitan Karl Oven neuvottelua omien kokemustensa kanssa, joita hänelle on elämän aikana kertynyt. Sisäisissä neuvotteluissakin ovat läsnä muut ihmiset ja heidän kanssa jaetut kokemukset. Näiden sisäisten ja ulkoisten neuvottelui-

den kautta syntyvä varsinainen muutos näyttäytyi aineistossa Karl Oven ajatuksissa tapahtuneina muutoksina. Minäkuva ottaa uutta suhdetta käsiteltävään asiaan käymällä ensin neuvottelua sen sopimisesta. Tätä uuden omaksumista tapahtuu erityisesti isyyden kohdalla, jossa isyyttä on ensin vaikea sovittaa työkeskeiseen kirjailijan minäkuvaan, jonka ajankäyttöä määrittää enemmän luovuuden puuskat kuin rutiinit ja niiden tuottama turhautuminen. Karl Ove Knausgårdin maskuliininen identiteetti sisältää ristiriitaisia piirteitä ajallisesti siinä miten hän isyyteen suhtautuu eri aikakausina.

Myöhäismodernissa moderni subjektikäsitely on menettänyt keskeisen asemansa ja siitä voi puhua hajakeskitettynä, pirstoutuneena erilaisiin diskursseihin (Hall 1999, 36). Identiteetti näyttäytyy aineistossa jatkuvana prosessina myös isyyteen identifioitumisessa pysyen aina epätäydellisenä. Maskuliinisessa identiteetissä säilyvät myös feminiiniset puolet löytäen tiedostamattomia ilmauksia Karl Oven aikuiselämässä. Tämä teoria tukee sitä havaintoani, miten pirstaloituneina maskuliinisuudet aineistossani ovat isyyden, parisuhteen ja seksuaalisuuden areenoilla. Identiteetti ei muodostu kokonaisuudesta vaan kokonaisuuden puutteesta. Sitä täytetään ulkopuolelta kuvitelmalamme siitä, miten toiset näkevät meidät. (Hall 1999, 39.)

Tilanteisuus tarkoittaa pro gradu -tutkielmani aineistossa pääasiassa ihmissuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia kuten lasten syntymää, isän kuolemaa, perheenjäsenten ja ystävien merkitystä. Postmodernin pirstoutuneen subjektin käsityksen mukaisesti hänen täytyy luoda identiteettiään luomalla itsestään ”minäkertomusta”, joka on pikemminkin kuvitelmaa todellisuudesta (Hall 1999, 23). Siinä Karl Ove Knausgård luo uutta suhdetta itseensä ja isyyteensä. Isyydessä tapahtui hyväksyntää omasta roolista siinä ja hän käy tästä isyyden muutoksestaan neuvottelua kirjoittamalla siitä prosessinomaisena tapahtumana. Prosessiin tarvitaan aikaa ja ajattelua. Karl Ove käy ajatteluprosessia läpi kirjoittamalla ja samalla muistelemalla keskusteluja ihmisten kanssa, jotka ovat George Herbert Meadin minuuskäsitysten mukaisesti näitä hänen itsensä näkijöitä, *toisia*. Toisten näkemyksistä muodostuu Karl Oven isyydenkin identiteetti jossa toisten näkemykset ovat heijastuspintaa ja identiteetin rakennusainetta. (ks. Rautio 17–18.)

Isyys on *Taisteluni. Toinen kirja* – aineistossa nähtävissä muutuskertomuksena, jolla on omaelämäkerran muotoon kirjoitettu alku, keskikohta ja loppu. Alussa isänä olemisen on vastoin omia miehenä olemisen tarpeita ja työnteko kiinnostaisi enemmän. Keskikohdassa tähän ristiriitaan alkaa virrata muutakin Karl Oven ajatusta ja lopussa isyys on luonteva osa maskuliinista identiteettiä. Maskuliinisuuden näkökulmasta Knausgårdin kertomus kokonaisuutena on representaatio. Jokisen mukaan: ”*Representaatiot kertovat, mitä me ajattelemme, mutta ne vaikuttavat myös siihen, miten*

me ajattelemme. Ne sekä edustavat maskuliinisuutta että vaikuttavat maskuliinisuuden toteutumiseen elämässä.” (Jokinen 2000, 124.) Kertomus liittää nämä osat toisiinsa maskuliinisen identiteetin luomisen ja ylläpitämisen projektina. Oppiminen ilmeni isyyden alueella elämänhallinnallisten taitojen ja itsetuntemuksen kehittymisenä. Itsehillinnän lisääntyminen oli yksi käytännön taito, jota Karl Ove totesi kehittäneensä. Isyyden identiteettiin sopeutuminen mahdollistui tämän taidon avulla, mutta Karl Oven mahdollisuudet kehittyä perheenisänä itselleen kelpaavaksi, tarpeeksi hyväksi vanhemmaksi eivät selittyneet pelkästään hegemonisen maskuliinisuuden kautta tai pelkästään esimerkiksi itsehillinnän kehittämisenä. Hän tarvitsi omaa aikaa ja tilaa koostaa itseään. Kirjallisuus oli aineiston mukaan tässä itsensä koostamisessa Karl Ovelle ominainen apuväline. Jatkuvassa muutoksen tilassa eläminen perheenisänä pakotti Knausgårdin jatkuvaan ajatukseen identiteetin uudelleenarvioimisesta ja elämänhallinnan saavuttamisesta.

Tutkielman tulosten perusteella elämänmuutokseksiin liittyi elämäkerrallista oppimista, jotka merkitsivät Karl Ovelle mahdollisuutta löytää omaan elämänsä historiaan kätkeytyneet voimavarat ja hyödyntää ne mahdollisuuksina muutoksessa. Tarkastelin näitä tilanteita neljän eri teemallisen näkökulman kautta joissa Karl Ove Knausgård liittää nämä voimavarat identiteettiinsä. Muutokset johtivat hänet punnitsemaan uudelleen identiteettiään ja sovittamaan muutokseksi aikaisempaan elämäkertaan. Tässä muutosprosessissa itseilmaisu kirjoittamalla on selviytymisen avaintekijä hänelle. Hänen kirjoittamisensa on tunnustuksellista ja tapaa tehdä omaelämäkerrallista tekstiä tähän tapaan voidaan pitää sekä feminiinisenä että maskuliinisenä tekona. Feminiinisen siitä tekee ilmaisukeinon ominaisuus naisille, mutta autonomisen minän ilmenemismuoto viittaa enemmän maskuliinisuuteen. (Saresma 2007, 78.)

Yhdeksi selviämiskeinoksi maskuliinisen identiteetin koostamisessa ja rakentamisessa nousi aineistossa huumori. Hän käytti sitä rajanylityksissä, niissä paikoissa, joissa maskuliininen identiteetti kyseenalaistui suhteessa toisiin miehiin. Tästä hyvänä esimerkkinä Karl Oven ystävä Geir, johon Knausgård peilasi omaelämäkerrassaan paljon miehistä ammattirooliaan kirjailijana. Huumori rakensi siltaa vaikeaan identiteetin ristiriitaan ja mahdollisti asiasta puhumisen maskuliinisesta näkökulmasta. Näin miehisuus toisaalta säilyi, mutta siihen tuli myös muuta ainesta miehisestä moninaisuuden saavuttamisen tarpeesta. Maskuliinisen kriisiytyessä miehet menettävät varmuutensa maailmassa ja mitä enemmän he pyrkivät kompensoimaan tätä menetystään sitä enemmän se nostattaa ahdistusta ja epävarmuutta (Brittan 1989, 25). Feminiiniksi rakentuviin tilanteisiin meneminen ja niissä syntyvien tunnelmien käsittely helpottuu tai tulee yleensä mahdolliseksi miehisen ajattelun kautta, kun käytetään huumoria. Päätelen, että huumori on yksi apuväline monessa muussakin vahvasti sukupuolittuneessa tilanteessa, jossa rajanylitykset sukupuolen toiselle puolelle auttavat ra-

kentamaan niiden välille yhteyksiä, joita tarvitaan moninaisuuden luomiseksi. Huumori osoittaa myös etäisyyden ottamisen kautta kypsymistä ja sinuiksi tulemista oman miehuuden kanssa, ja se toimii myös osoituksena Karl Oven rohkeudesta tunnustaa oma feminiininen puolensa.

Karl Ove kertoo kahdesta parisuhteesta aikuisiällä ja lisäksi nuoruusaikansa ensimmäisistä heteroseksuaalisista kokemuksista. Aikuisiän parisuhteiden dynamiikka näyttäytyi aineistossa sekä ajallisesti etenevinä kokonaisina kertomuksina että liittyen muihin elämäntapahtumiin joissa parisuhteen vuorovaikutus näyttäytyy. Karl Ove puhuu nykyisestä vaimostaan Linda Boströmistä naisena, joka on tehnyt vaikutuksen häneen ensitapaamisesta asti. Hän rakentaa kertomusta suhteestaan Lindaan onnistumisena, johon päästään vaikeuksien kautta. Pääasiassa *Taisteluni. Toinen kirja* – teokseen sijoittuva parisuhteen onnistumistarina juonellistuu ns. romanssikirjallisuuden juonirakenteen mukaisesti. *Harlekiini* – kirjasarjan formaatin mukaisesti naissankari saa miehen jota seuraa väärinkäsitysten ja uudelleenarviointien jakso tarinassa. Vastoinkäymiset rakentavat rakkaudesta vaikean siten, että rakastavaisista tulee toisilleen sekä intohimorakkauden kohteita, että esteitä. Harlekiini-kirjoissa mies korotetaan sankarin rooliin ja hän raivaa tiensä yhteiskunnan ylimmille kerroksille. (Jallinoja 2000, 32–37.) Karl Ove kirjoittaa miehenä maskuliinista versiota tämän saman universaalin rakkaustarinan tapaan. Linda on voitto, joka rakentuu pitkästä odottamisesta. Karl Ove kertoo rakkaustarinan siten, että suhteen alussa on vastoinkäymisiä, joissa Karl Ove on häviäjä, mutta joka lopulta voittaa itselleen rakastetun. Suhteen lopulta alkaessa ja muuttaessa kaiken, kuten Karl Ove sanoo, romanttinen rakkaus on heidän parisuhteensa pohjalla. Karl Oven kuvaamalla rakkaustarinalla on tarttumapintaa Harlekiini-formaattiin, mutta kuitenkin niin, että siinä on elementtinä maskuliinisen hegemonian kirvoittama taistelu rakkaudesta, jossa on sekä häviäjiä että voittajia.

Rakkaustarinasta muodostuu isyyden onnistumistarina, jossa parisuhteesta rakkauden voittamisen jälkeen rakentuu lopulta perhe. Kolmen lapsen isä voi tämän tarinan kautta muodostetun maskuliinisen identiteetin kanssa ylpeillä pohjoismaisesta skandinaavisuudestaan japanilaisturisteille. Hän nauttii maskuliinisuudestaan, jonka on löytänyt ensin voittamalla itselleen haluamansa rakastetun, sitten asettautumalla parisuhteeseen ja sen jälkeen vielä mukautumalla perheenisän rooliin. Oman isänsä mallin hyläten hän on löytänyt vaihtoehtoisen maskuliinisuuden mallin, isän osoittama tie on kuljettu loppuun. (J. Hänninen 1992, 30.) Hymyillessään japanilaisturisteille hän on ylpeä siitä, miten pystyy olemaan samalla sekä nainen että mies. Karl Ovelle on avautunut mahdollisuus nähdä miehisiytensä perheintressien kautta. Tässä maskuliininen identiteetti löytää uuden mallin parisuhteeseen, seksuaalisuuteen, isyyteen, kaveruuteen, miesten keskinäisiin suhteisiin ja poikana olemiseen. Tämä malli sisältää maskuliinisuuksien moninaisuutta. Ne löytävät uuden yhteisen alueen,

jossa Karl Ove voi hyvin sekä miehenä, aviomiehenä, että isänä. Samalla myös erilaisten miehenä olemisten tapojen määrä on rikastunut yhdellä tarinalla.

AINEISTOT

Knausgård, Karl Ove. 2011a. Taisteluni. Ensimmäinen kirja. Suomentanut Katriina Huttunen. Helsinki: Like.

Knausgård, Karl Ove. 2011b. Taisteluni. Toinen kirja.. Suomentanut Katriina Huttunen. Helsinki: Like.

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti. 2007. Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Pertti. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. (4. uud. p. painos) Tampere: Vastapaino.

Bergman, Helena & Hobson, Barbara. 2002. Compulsory fatherhood: the coding of fatherhood in the Swedish welfare state. Teoksessa Barbara Hobson (toim.) *Making Men into Fathers: Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge University Press: West Nyack, NY, USA. 92–124.

Brittan, Arthur. 1989. *Masculinity and power*. Oxford: Blackwell.

Butler, Judith. 2006. *Hankala sukupuoli: feminismi ja identiteetin kumous*. Helsinki: Gaudeamus.

Connell, Raewyn. 2009. *Gender: in world perspective*. (2nd ed. painos) Cambridge: Polity.

Connell, R. W. & Messerschmidt, J. W. 2005. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society* 19 (6., 829–859.

Forsberg, Hannele. 2003. Hajottavat ja koossapitävät tunteet. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. 2003. Helsinki: Gaudeamus. 86–102.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Suomentanut Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Hearn, Jeff & Pringle, Keith. 2006. Studying men in Europe. Teoksessa Jeff Hearn & Keith Pringle (toim.) *European perspectives on men and masculinities. National and transnational approaches*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 1–19.

Heikkinen, Hannu. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (3. uud. ja täyd. p. painos) Jyväskylä: PS-kustannus. 143–159.

Hietala, Veijo. 1993. Miksi naiset rakastuvat renttuihin? – Miehin ideaalipartneri populaarikulttuurissa. Teoksessa Pirjo Ahokas & Martti Lahti & Jukka Sihvonon (toim.) Mieheyden tiellä. Maskuliinisuus ja kulttuuri. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. 123–135.

Hydén, Lars-Christer. 2010. Identity, self, narrative. Teoksessa Matti Hyvärinen & Lars-Christer Hydén & Marja Saarenheimo (Toim.) Beyond Narrative Coherence. Amsterdam, NLD: John Benjamins Publishing Company. 33–48.

Hänninen, Jorma. 2006. Vanhan miehen ruumis ja hegemoninen maskuliinisuus. *Gerontologia* 20 (2).

Hänninen, Jorma. 1994. Seksitarinan pornografinen käsikirjoitus: minä sain, olen siis mies. Teoksessa: J.P. Roos & Eeva Peltonen (toim.) Miehen elämää: kirjoituksia miesten omaelämäkerroista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 106-139.

Hänninen, Jorma. 1992. Kriittisen miestutkimuksen poliittiset intressit ja virittyneet subjektit. *Naistutkimus* 5 (2).

Hänninen, Vilma. 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Itäpuisto, Maritta & Grönfors, Martti. 2004. Isä, poika ja pullon henki. Teoksessa Vilma Hänninen & Oili-Helena Ylijoki (toim.) Muuttuuko ihminen? Tampere: Tampere University Press. 137–154.

Jallinoja, Riitta. 2000. Perheen aika. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Jokinen, Arto 2010. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa Tuula Juvonen & Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma 2010. Käsikirja sukupuoleen. Tampere. Vastapaino. 128–138.

Jokinen, Arto. 2003. Yhdestä puusta: maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto. 2000. Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri. Tampere: Tampere University Press.

Jokinen, Arto. 1999. Mies ja muutos: kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Tampere University Press.

Jähi, Rita. 2004. Työstää, tarinoida, selviytyä: vanhemman psyykinen sairaus lapsuudenkokemuksena. Tampere: Tampere University Press.

Järviluoma, Helmi, Moisala, Pirkko & Vilkkonen, Anni. 2003. Gender and qualitative methods. London: Sage.

Kosonen, Päivi. 2009. Moderni elämäkertakertomuksena. Teoksessa Samuli Hägg & Markku Lehtimäki & Liisa Steinby Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 282–293.

Orford, Jim. 2011. Addiction Dilemmas: Family Experiences in Literature and Research and Their Lessons for Practice. Hoboken, NJ, USA: Wiley.

Pirskanen, Henna. 2011. Alkoholi, isyys ja valta. Ongelmajuovat isät miesten elämäntarinoissa. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Rautio, Pertti. 2006. Historiallista johdattelua minä - ja identiteettitutkimukseen. Teoksessa Pertti Rautio, & Mikko Saastamoinen, & Maritta Itäpuisto & Pekka Kuusela & Piia Korhonen & Satu Valkonen & Hanna Pirskanen & Pertti Rautio. Minuus ja identiteetti: sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere: Tampere University Press. 11–22.

Riessman, Catherine Kohler. cop. 2008. Narrative methods for the human sciences. Thousand Oaks: Sage Publications.

Ronkainen, Suvi (1999a) Subjektius, häpeä ja syyllisyys parisuhdeväkivallan elementteinä. Teoksessa Sari Näre (toim.) Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä. Hämeenlinna: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 131–154.

Salonen, Pasi. 2003. Naama ponnarille. Huumori ja maskuliinisuus Radiomafian Pietarinkadun Oilers Go Go – lätkäshow:ssa. Teoksessa Arto Jokinen (toim.) Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 89–111.

Saresma, Tuija: Elämäkertojen sukupuolet. Teoksessa Tuula Juvonen & Leena-Maija Rossi & Tuija Saresma (toim.): Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino 2010. 74–77.

Saresma, Tuija. 2007. Omaelämäkerran rajapinnoilla: kuolema ja kirjoitus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Silverman, David. 2006. Interpreting qualitative data: methods for analyzing talk, text and interaction. (3rd ed. painos) London: SAGE.

Siltala, Juha. 1994. Miehen kunnia: modernin miehen taistelu häpeää vastaan. Helsingissä: Otava.

Skeggs, Beverley 1993. Theorizing masculinity. Teoksessa Pirjo Ahokas & Martti Lahti & Jukka Sihvonen (toim.) 1993. Mieheyden tiellä. Maskuliinisuus ja kulttuuri. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 13–36

Suoninen, Eero (1997) Miten tutkia moniäänistä ihmistä. Tampere: Acta Universitatis Tamperensis 580.

Suominen, Johanna. 2012: Maskuliinisuudet ja seksuaalisuus Petri Tammissen teoksissa Miehen Ikävä, Väärä Asenne ja Enon Opetukset. Teoksessa Hannele Harjunen & Tuija Saresma (toim.) Sukupuoli nyt! Purkamisia ja neuvotteluja.: Jyväskylä: Kampus kustannus. 35–54.

Säävälä, Hannu. 1999. Mieheyden psykologiaa. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. 52–73.

Tigerstedt, Christoffer: Kotityö ja isyys uusina projekteina? Teoksessa Roos, J. P. & Peltonen, Eeva (toim.). Miehen elämää: kirjoituksia miesten omaelämäkertoista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 1994. 68–85.

Vilkko, Anni. 1995. Lukijaelämää. Teoksessa: Haavio-Mannila, Elina & Hoikkala, Tommi & Peltonen, Eeva & Vilkko, Anni (toim.): Kerro vain totuus. Elämäkertatutkimuksen omaelämäkerrallisuus. Helsinki: Gaudeamus. 1995.

Vilkko, Anni 1998. Omaelämäkertomuksien analysoiminen kertomuksina. Teoksessa Klaus Mäkelä 1998. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Saarijärvi: Gaudeamus. 81–98.

Elektroniset lähteet:

Karl Ove Knausgård. Wikipedia, the free encyclopedia
http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Ove_Knausg%C3%A5rd . Viitattu 15.8.2013

